

POLITICKÉ VEDY / POLITICAL SCIENCES

Časopis pre politológiu, najnovšie dejiny, medzinárodné vzťahy, bezpečnostné štúdiá / Journal for Political Sciences, Modern History, International Relations, security studies

URL of the journal / URL časopisu: <http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk>

Author(s) / Autor(i): Eleonóra Kováčová
Article / Článok: Voľby do orgánov samosprávnych krajov 2017. Analýza volebných výsledkov / The Elections to the Bodies of Self-Governing Regions 2017. The Analysis of the Election Results
Publisher / Vydavateľ: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov – UMB Banská Bystrica / Faculty of Political Sciences and International Relations – UMB Banská Bystrica
DOI: <http://dx.doi.org/10.24040/politickevedy.2018.21.1.119-175>

Recommended form for quotation of the article / Odporúčaná forma citácie článku:

KOVÁČOVÁ, E. 2018. Voľby do orgánov samosprávnych krajov 2017. Analýza volebných výsledkov. In *Politické vedy*. [online]. Vol. 21, No. 1, 2018. ISSN 1335 – 2741, pp. 119-175. Available online: <http://dx.doi.org/10.24040/politickevedy.2018.21.1.119-175>

By submitting their contribution the author(s) agreed with the publication of the article on the online page of the journal. The publisher was given the author's / authors' permission to publish and distribute the contribution both in printed and online form. Regarding the interest to publish the article or its part in online or printed form, please contact the editorial board of the journal: politicke.vedy@umb.sk.

Poskytnutím svojho príspevku autor(i) súhlasil(i) so zverejnením článku na internetovej stránke časopisu *Politické vedy*. Vydavateľ získal súhlas autora / autorov s publikovaním a distribúciou príspevku v tlačenej i online verzii. V prípade záujmu publikovať článok alebo jeho časť v online i tlačenej podobe, kontaktujte redakčnú radu časopisu: politicke.vedy@umb.sk.

VOLBY DO ORGÁNOV SAMOSPRÁVNÝCH KRAJOV 2017. ANALÝZA VOLEBNÝCH VÝSLEDKOV

THE ELECTIONS TO THE BODIES OF SELF-GOVERNING REGIONS 2017. THE ANALYSIS OF THE ELECTION RESULTS

Eleonóra Kováčová*

ABSTRACT

In November 2017, the fifth elections in the Slovak Republic took place in the bodies of self-governing regions – higher territorial units. In the election, the citizens elected the bodies – the chairmen of the self-governing regions and the deputies in the self-governing councils. From elected bodies it depends what direction will move in the coming term of the development of regional self-government, how self-government representatives will meet their goals, how citizens' interests and needs will be met, but also how they will meet their obligations and roles granted to them by law. The aim of the article was to analyze the results of elections to the bodies of self-governing regions. Aim is quite extensive, so it was necessary to define several sub-objectives. At the same time, it was desirable to examine other indicators that contributed in the way to the main goal. The article has the character of an overview study, and in a well-chosen methodological procedure, deals with the elections to the bodies of self-governing regions, which took place in the Slovak Republic in November 2017. An extensive analysis of election results has highlighted new facts and specifications, which should be given due attention. Transparent processing of the chosen problem demonstrates not just the current situation, but also possible trends of future development within the space regional self-government of the Slovak Republic.

Key words: regional self-government, self-governing region, bodies of self-governing regions, chairman of the self-governing regions, deputy in the self-governing councils, regional elections, citizens, right-wings coalitions, election survey, election results

* PhDr. Eleonóra Kováčová, PhD. pôsobí ako odborná asistentka na Katedre politológie na Fakulte politických vied a medzinárodných vzťahov Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, Kuzmányho 1, 974 01 Banská Bystrica, Slovenská republika, e-mail: eleonora.kovacova@umb.sk.

Úvod

Účasť občanov na správe vecí verejných je kľúčovou formou ako sa môžu občania zapájať do spravovania verejných záležitostí, a zároveň je to i základné právo, ktoré majú občania zakotvené v Ústave Slovenskej republiky. Práve občania vo volebnom procese delegujú svoju moc na aktérov, s ktorými súhlasia, stotožňujú sa s ich názormi a programovými cieľmi. Účasť vo voľbách do orgánov samosprávnych krajov má veľký význam hlavne z toho hľadiska, že regionálna samospráva je občanovi blízka, a teda je to ideálne miesto pre realizáciu samotných občanov, ktorí sa môžu od svojich zástupcov dožadovať prípadného vysvetlenia, alebo sa môžu priamo zúčastňovať zasadnutí zastupiteľstva samosprávneho kraja. Občania skôr ovplyvnia chod vecí verejných vo svojom bezprostredne blízkom okolí, ako napr. vo vzťahu k Národnej rade Slovenskej republiky alebo vo vzťahu k prezidentovi Slovenskej republiky, alebo dokonca vo vzťahu k Európskej únii. Na úrovni regionálnej samosprávy môžu občania participovať a zapájať sa do verejného diania oveľa intenzívnejšie, pretože rozhodujú o priestore, v ktorom žijú, poznajú ho, dennodenne sa stretávajú s prípadnými nedostatkami a problémami, ktoré je potrebné riešiť.

Článok má charakter prehľadovej štúdie a pojednáva o voľbách do orgánov samosprávnych krajov, ktoré sa v Slovenskej republike uskutočnili v novembri 2017, pričom každému samosprávnemu kraju bola venovaná náležitá pozornosť. Článok vo svojej aktuálnej podobe ponúka komplexný obraz o regionálnych voľbách 2017. Čitateľovi ponúka množstvo dôležitých faktov a informácií, spracovaných a triedených vo forme tabuliek a znázornených v podobe grafov, ktoré sa podpisujú na jeho komplexnosti a jedinečnosti.

Cieľom článku je analyzovať výsledky volieb do orgánov samosprávnych krajov. Keďže je cieľ značne rozsiahly, na jeho naplnenie bolo nevyhnutné zadefinovať niekoľko čiastkových cieľov a súčasne skúmať viaceré ukazovatele, ktoré sa svojim spôsobom podieľali na naplnení hlavného cieľa. Vo výkone volebného práva boli v roku 2014 prijaté legislatívne zmeny, ktoré mali byť zárukou vyššej volebnej účasti voličov vo voľbách do orgánov samosprávnych krajov. Čiastkovým cieľom bolo zistiť, do akej miery prijaté legislatívne zmeny ovplyvnili volebnú účasť v porovnaní s predchádzajúcimi regionálnymi voľbami (2001, 2005, 2009 a 2013). V regionálnych voľbách 2017 sa o priazeň voličov okrem vládnych politických strán uchádzali i mnohé ďalšie politické strany ako aj ďalší kandidáti, preto čiastkovým cieľom bolo zistiť akú pozíciu obhájili vo

voľbách na regionálnej úrovni. Zastúpenie žien vo volených a výkonných orgánoch je v podmienkach Slovenskej republiky stále veľmi nízke. Čiastkový cieľ preto spočíval v porovnaní úspešnosti žien a síce, či v regionálnych voľbách 2017 dosiahli ženy výraznejšie zastúpenie v orgánoch samosprávnych krajov ako napr. v regionálnych voľbách 2013.

Pri písaní článku bola najviac uplatnená metóda analýzy a metóda syntézy poznatkov a štatistických dát, pomocou ktorých mohla byť špecifická problematika volieb do orgánov samosprávnych krajov v podmienkach Slovenskej republiky rozdelená na jednotlivé časti, a každej z nich mohol byť venovaný osobitný priestor. Zvolený prístup umožnil v článku uplatniť aj komparatívnu a induktívnu metódu, prostredníctvom ktorých bolo možné na základe jednotlivých premís vyvodzovať všeobecné, resp. všeobecnejšie závery. Zdrojom informácií boli predovšetkým odborné knižné publikácie. Súčasťou metodologického postupu bolo aj zhromažďovanie materiálu vo forme zákonov, nariadení a rôznych dokumentov. Aktuálne informácie o regionálnych voľbách – predvolebná kampaň, postoje občanov, priebeh volieb, volebné výsledky – boli zhromažďované, analyzované a následne spracované najmä prostredníctvom dennej tlače, ako aj prostredníctvom odborných rozhlasových a televíznych diskusií a v neposlednom rade aj z dostupných zdrojov, zverejnených Štatistickým úradom Slovenskej republiky. Avšak, niektoré údaje z hľadiska štatistických zdrojov neboli zistiteľné, preto ich bolo potrebné upraviť vlastným metodickým výpočtom, aby mohli byť výsledky medzi jednotlivými samosprávnymi krajinami porovnateľné.

Samospráva je dôležitým podsystemom verejnej správy, ktorý je budovaný zdola od občanov. Samospráva vytvára tie najideálnejšie podmienky pre rozvoj demokracie na miestnej a regionálnej úrovni. Keďže je verejná správa podzákonnou a normotvornou činnosťou, rovnako i regionálna samospráva ako jeden z dôležitých podsystemov verejnej správy sa riadi Ústavou Slovenskej republiky, zákonmi, príp. ďalšími všeobecne záväznými predpismi, a v neposlednom rade i vlastnými mocenskými aktmi. Uvedené je zároveň i zdôvodnením nevyhnutnosti práce so zákonmi, ako i ostatnými právnymi predpismi, bez ktorých uvedenú problematiku nie je možné skúmať. Pri vymedzení teoretických poznatkov o regionálnej samospráve je nutné vychádzať z už existujúcich všeobecných poznatkov o verejnej správe, o zákonodarstve, ako aj o samotnej modernej samospráve. Rovnako je žiaduce vychádzať a pracovať aj s poznatkami iných vedných disciplín mimo rámec teórie správy a vedy o správnom práve – ako sú napr. poznatky z oblasti

politológie, hospodárskej politiky, ekonómie, sociológie, psychológie – a tak pokračovať v pragmaticky určenom výskume o dopĺňať uplatniteľný súhrn empirických poznatkov. Z metodologického hľadiska, teoretické poznatky je potrebné hľadať a skúmať v už existujúcich teóriách, princípoch a modeloch.

Existenciu a reálne fungovanie samosprávnych krajov – vyšších územných celkov – potvrdzuje aj samotná história a skúsenosti. V podmienkach Slovenskej republiky bol vyšší územný celok ako samostatný územný samosprávny a správny celok konštituovaný ako základ regionálnej samosprávy. Konštituovanie bolo determinované viacerými faktormi. Skúsenosti z pôsobenia neúplného modelu územnej verejnej správy jednoznačne potvrdzujú, že absencia samosprávy vyšších územných celkov brzdila racionálnu deľbu funkcií správy vecí verejných medzi štátnou správou a územnou samosprávou, podporovala byrokráciu, zvyšovala nákladovosť, čo v žiadnom prípade neprispievalo k efektívnej a účinnej verejnej správe. Bez existencie vyšších územných celkov nebolo možné začať budovať samosprávu na regionálnej úrovni, ktorá by sa odvíjala od endogénnych faktorov rastu. Politika na regionálnej úrovni jednoznačne predpokladá existenciu inštitúcií, ktoré majú právo a schopnosť na vlastnú zodpovednosť a v prospech obyvateľov územných celkov spravovať podstatnú časť záležitostí verejného záujmu. Z politických dôvodov a pod tlakom negociačných procesov krajiny do Európskej únie, ktorá vo viacerých oblastiach predpokladala systém regionálnej samosprávy v kandidujúcich krajinách, sa nakoniec Vláda Slovenskej republiky až po 11 rokoch od vzniku miestnej samosprávy priklonila k oblastnému variantu, a následne v zmysle zákona NR SR č. 302/2001 Z. z. o samospráve vyšších územných celkov bolo ustanovených 8 samosprávnych krajov.¹ Prijatiu uvedeného zákona predchádzala i rozsiahla novela Ústavy Slovenskej republiky, pričom ústavným zákonom č. 90/2001 Z. z. sa zmenila a významne doplnila IV. hlava Ústavy Slovenskej republiky o ustanovenia, ktorými sa umožnilo okrem obcí vytvárať aj vyššie územné celky ako právnické osoby, ktoré samostatne hospodária s vlastným majetkom.

Na riešenie problematiky prirodzeného formovania regionálnej samosprávy sa postupne objavovali rôzne názory, ktoré pretrvali až dodnes. I napriek tomu,

¹ K uvedeným zmenám došlo aj v súvislosti s ratifikáciou Európskej charty miestnej samosprávy, kde v rozsahu uvedených záväzkov NR SR 26. októbra 1999 vyslovila súhlas v uznesení č. 516. Ratifikačná listina bola odovzdaná Rade Európy 1. februára 2000. Podľa čl. 15 ods. 3, Európska charta miestnej samosprávy pre Slovenskú republiku nadobudla platnosť 1. júna 2000.

že vyššie územné celky majú za sebou už šesťnásťročnú existenciu a vstúpili do ďalšieho nového päťročného funkčného obdobia, otázka členenia regionálnej samosprávy je neustále predmetom politických diskusií. Návrhy sú rôzne, napr. 3 + 1; 16 žúp, 12 alebo 16 prirodzených regiónov. Diskusia na túto tému pretrváva v spoločnosti už veľmi dlho. Pre zmenu doterajšieho usporiadania je nevyhnutné predložiť seriózne projekty a vybrať vhodný variant, pričom musí byť jasné, či cieľom zmeny je znižovanie nákladov na výkon správy na regionálnej úrovni – čiže centralizácia, alebo podporiť podiel občanov na spravovaní vecí verejných na regionálnej úrovni – čiže decentralizácia. Doteraz však ani jedna politická reprezentácia nedokázala v tejto oblasti prijať také opatrenia, ktoré by zmenili doterajšie usporiadanie na regionálnej úrovni.

Vychádzajúc zo zákona NR SR č. 302/2001 Z. z. o samospráve vyšších územných celkov boli kreované **vyššie územné celky, samosprávne kraje**, a nie župy. Pôvodne existovali tri návrhy členenia územného správneho usporiadania – župný variant, oblastný variant a zachovanie územného usporiadania bývalých troch krajov, pričom by Bratislave prislúchalo postavenie samostatného kraja. Ako každý návrh, aj tento mal svojich zástancov a na druhej strane svojich oponentov. Vláda Slovenskej republiky sa však po mnohých diskusiách priklonila k druhému variantu, t. j. k oblastnému, ktorý je od roku 2001 akceptovaný až dodnes. Zákomom NR SR č. 302/2001 Z. z. o samospráve vyšších územných celkov v znení neskorších predpisov (zákon o samosprávnych krajoch), boli zriadené vyššie územné celky ako reprezentatívne jednotky vyššej regionálnej samosprávnej úrovne (viď Tabuľka č. 1). Územná samospráva ako jeden z dôležitých subsystémov verejnej správy sa tak oficiálne mohla začať kreovať aj na regionálnej úrovni prostredníctvom svojich organizačných jednotiek – samosprávnych krajov. (čl. 64 ods. 3 Ústavy SR)

Je však potrebné zdôrazniť, že článok vychádza z predpokladu, že čitateľ časopisu *Politické vedy* už disponuje určitou mierou znalosti o teórii verejnej správy, a teda – cieľom článku nebolo hlbšie teoretické vymedzenie verejnej správy, ale už konkrétna analýza výsledkov volieb do orgánov samosprávnych krajov v reálnom čase.

Samosprávny kraj je právnická osoba, ktorá samostatne za podmienok daných zákonom hospodári so svojím majetkom a vlastnými príjmami. Územný obvod samosprávneho kraja je zhodný s územným obvodom kraja. Územný obvod samosprávneho kraja je možné zmeniť len zákonom. Chráni a zabezpečuje práva a záujmy svojich obyvateľov. Vo veciach samosprávy

možno samosprávnemu kraju ukladať povinnosti a obmedzenia len zákonom alebo na základe medzinárodnej zmluvy. Samosprávny kraj pri výkone svojich kompetencií môže používať vlastné symboly, ktorými sú erb, vlajka a pečať.

Obyvateľom samosprávneho kraja je fyzická osoba, ktorá má trvalý pobyt v obci na území samosprávneho kraja. Obyvateľ má právo voliť a byť zvolený do orgánov samosprávneho kraja, má právo hlasovať v miestnom referende, zúčastňovať sa na rokovaní zastupiteľstva samosprávneho kraja, a tiež má právo obracať sa s podnetmi a sťažnosťami na orgány samosprávneho kraja. Samosprávny kraj sa stará o všestranný rozvoj svojho územia a o potreby svojich obyvateľov. Podľa čl. 1 § 4 zákona NR SR č. 302/2001 Z. z. o samospráve vyšších územných celkov, samosprávny kraj zabezpečuje tvorbu a plnenie Programu sociálneho, ekonomického a kultúrneho rozvoja územia samosprávneho kraja. Obstaráva, prerokúva a schvaľuje územnoplánovacie podklady samosprávneho kraja a územné plány regiónov. Samosprávny kraj tiež vykonáva investičnú a podnikateľskú činnosť v záujme rozvoja samosprávneho kraja a potrieb jeho obyvateľov. Samosprávny kraj utvára podmienky na rozvoj výchovy a vzdelania na stredných školách. Koordinuje rozvoj cestovného ruchu, koordinuje rozvoj telesnej kultúry. Samosprávny kraj sa podieľa na riešení problémov, ktoré sa týkajú viacerých obcí, sídlacích na území samosprávneho kraja. Samosprávne kraje sú zriaďovateľmi rozpočtových, príspevkových i neziskových organizácií a obchodných spoločností. Môžu podnikáť, a môžu sa stať aj členmi podnikateľských subjektov.

V rámci kompetenčnej a politickej decentralizácie, v podmienkach Slovenskej republiky prešli na samosprávu vyšších územných celkov takmer všetky kompetencie a úlohy, ktoré definoval zákon NR SR č. 416/2001 Z. z. o prechode niektorých kompetencií z orgánov štátnej správy na obce a na vyššie územné celky v znení neskorších predpisov. Na samosprávne kraje prešli pôsobnosť na úsekoch: pozemné komunikácie, dráhy, cestná doprava, civilná ochrana, sociálna pomoc, územné plánovanie, školstvo, telesná kultúra, múzeá a galérie, osvetová činnosť, knižnice, zdravotníctvo, humánna farmácia, regionálny rozvoj, cestovný ruch. Fiškálna decentralizácia, ktorá sa týka financovania originálnych samosprávnych kompetencií vyšších územných celkov, bola legislatívne upravená až neskôr, konkrétne v roku 2004.² Fiškálna

² Národná rada Slovenskej republiky prijala zákony, ktorými sa k 1. januáru 2005 v podmienkach Slovenskej republiky uskutočnila rozsiahla fiškálna decentralizácia – zákon NR SR č. 523/2004 Z.

decentralizácia posilnila samostatnosť a zodpovednosť samosprávnych jednotiek pri rozhodovaní o použití verejných zdrojov na poskytovanie služieb občanom. Zámerom bolo tiež stabilizovať príjmy samosprávy na dlhšie obdobie, podielové dane rozdeliť na základe objektívnych a pevne stanovených ukazovateľov, a súčasne zabezpečiť aj transparentnosť a spravodlivosť. (Kováčová, 2015) Podľa pôvodného nastavenia v zákone o rozpočtovom určení výnosu dane z príjmov fyzických osôb (t. j. podielové dane), v rokoch 2005 až 2011 sa rozdeľoval výnos dane z príjmov fyzických osôb v pomere: pre obce 70,3 %, pre vyššie územné celky 23,5 % a zostatok vo výške 6,2 % bol príjmom štátneho rozpočtu. Podiel výnosu dane z príjmov na celkových príjmoch územnej samosprávy mal od roku 2008 klesajúcu tendenciu.³ Aktuálne, od roku 2016 je výnos dane z príjmov fyzických osôb prerozdelený nasledovne: príjmom obcí je 70 % a príjmom samosprávnych krajov, vyšších územných celkov, je 30 %. Samosprávne kraje už nie sú príjemcom dane z motorových vozidiel. Aktuálna legislatívna úprava tento fakt zohľadnila práve navýšením podielu z výnosu dane z príjmov fyzických osôb (30 %). Cieľom navýšenia podielu na dani z príjmov fyzických osôb je posilniť vlastné daňové príjmy obcí a vyšších územných celkov s pozitívnym dopadom na plnenie úloh nielen v oblasti základnej prevádzky, ale aj v oblasti budovania potrebnej infraštruktúry a v záujme skvalitnenia služieb pre občanov.

Niekoľkoročné skúsenosti s realizáciou prenesených kompetencií zo strany štátu však poukazujú na viaceré nedostatky existujúceho systému. Každá samospráva je iná. Každá samospráva má svoje vlastné špecifiká, svoje silné a slabé stránky, od čoho sa odvíja aj realizácia samotných kompetencií. Štát síce úlohy na samosprávu v zmysle zákona presúva, avšak bez dostatočného finančného krytia. Samosprávy majú záujem riešiť zložitú ekonomickú a sociálnu situáciu a zrejme bude nevyhnutné, aby sa finančná poddimenzovanosť prenesených kompetencií riešila aj prijatím zmien a úprav na legislatívnej úrovni.

Samosprávny kraj plní úlohy samostatne, spoluprácou s inými krajinami, alebo aj spoluprácou s podnikateľskými subjektmi a tretím sektorom. Rozvíja

z.; zákon NR SR č. 583/2004 Z. z.; zákon NR SR č. 564/2004 Z. z.; nariadenie Vlády SR č. 668/2004 Z. z..

³ Napr. porovnaním výsledkov za roky 2008 až 2010 sa podiel na výnose dane z príjmov fyzických osôb znížil približne o 11,4 %, čo sa automaticky negatívne odrazilo i v zabezpečovaní samosprávnych úloh.

spoluprácu aj s orgánmi iných štátov⁴ a rovnako vykonáva aj ďalšie pôsobnosti, stanovené v zmysle osobitných zákonov. (§ 4 ods. 1 zákona NR SR č. 302/2001 Z. z. v z. n. p.)

V záujme budovania kvalitnej verejnej správy na všetkých úrovniach, a teda i na úrovni regionálnej samosprávy je potrebné, aby bola zastúpená a reprezentovaná kompetentnými, kvalifikovanými pracovníkmi, ktorí majú požadované odborné znalosti a skúsenosti. Tieto schopnosti a zručnosti sa na regionálnej úrovni obzvlášť očakávajú od volených funkcionárov – *predsedov samosprávnych krajov a poslancov zastupiteľstiev samosprávnych krajov*, ktorí reprezentujú regionálnu samosprávu navonok vo vzťahu k štátnym orgánom, právnickým osobám, ale aj voči ostatným subjektom a aktérom. V regionálnych voľbách, ktoré sa uskutočnili 4. novembra 2017 si občania už piatykrát zvolili predsedov samosprávnych krajov, ako aj poslancov do zastupiteľstiev samosprávnych krajov, ktorí budú ich záujmy zastávať počas nadchádzajúceho päťročného funkčného obdobia 2017 – 2022. Práve analýza výsledkov regionálnych volieb, ktoré sa v podmienkach Slovenskej republiky uskutočnili v novembri 2017, je hlavným cieľom článku, publikovaného v časopise *Politické vedy*.

Tabuľka č. 1: Samosprávne kraje – Vyššie územné celky

Por. č.	Názov samosprávneho kraja	Sídlo	Rozloha v km ²	Počet obyvateľov
1.	Prešovský samosprávny kraj	Prešov	8 973	822 461
2.	Košický samosprávny kraj	Košice	6 755	798 002
3.	Žilinský samosprávny kraj	Žilina	6 809	690 635
4.	Nitriansky samosprávny kraj	Nitra	6 344	679 937
5.	Banskobystrický samosprávny kraj	Banská Bystrica	9 454	650 608
6.	Bratislavský samosprávny kraj	Bratislava	2 053	643 958
7.	Trenčiansky samosprávny kraj	Trenčín	4 502	588 145
8.	Trnavský samosprávny kraj	Trnava	4 146	561 343
	Spolu v rámci SR		49 036	5 435 089

⁴ Slovenská republika je v zmysle zákona NR SR č. 221/1996 Z. z. o územnom a správnom usporiadaní Slovenskej republiky v zn. n. p. usporiadaná na 8 krajov a 79 okresov. 36 okresov priamo susedí s okolitými štátmi, a práve tu je vhodný priestor pre zahraničnú spoluprácu.

Por. č.	Názov samosprávneho kraja	Počet okresov	Počet obcí	Z toho miest
1.	Prešovský samosprávny kraj	13 (Prešov, Sabinov, Levoča, Poprad, Kežmarok, Stará Ľubovňa, Svidník, Stropkov, Medzilaborce, Humenné, Snina, Bardejov, Vranov nad Topľou)	665	23
2.	Košický samosprávny kraj	11 (Košice I – IV, Košice-okolie, Rožňava, Gelnica, Spišská Nová Ves, Trebišov, Michalovce, Sobrance)	440	17
3.	Žilinský samosprávny kraj	11 (Žilina, Bytča, Kysucké Nové Mesto, Čadca, Martin, Turčianske Teplice, Ružomberok, Liptovský Mikuláš, Dolný Kubín, Námestovo, Tvrdošín)	315	19
4.	Nitriansky samosprávny kraj	7 (Nitra, Zlaté Moravce, Nové Zámky, Komárno, Levice, Šaľa, Topoľčany)	354	15
5.	Banskobystrický samosprávny kraj	13 (Banská Bystrica, Banská Štiavnica, Brezno, Detva, Krupina, Lučenec, Poltár, Rimavská Sobota, Revúca, Veľký Krtíš, Zvolen, Žarnovica, Žiar nad Hronom)	516	24
6.	Bratislavský samosprávny kraj	8 (Bratislava I – V, Senec, Pezinok, Malacky)	73	7
7.	Trenčiansky samosprávny kraj	9 (Bánovce nad Bebravou, Ilava, Myjava, Nové Mesto nad Váhom, Partizánske, Považská Bystrica, Prievidza, Púchov, Trenčín)	276	18
8.	Trnavský samosprávny kraj	7 (Trnava, Skalica, Dunajská Streda, Piešťany, Hlohovec, Galanta, Senica)	251	17
	Spolu v rámci SR	79	2 890	140

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov ŠÚ SR, platných k 30. 4. 2017

1 Voľby do orgánov samosprávnych krajov – legislatívny rámec

Význam volieb v modernej spoločnosti je umocnený skutočnosťou, že: „účasť občanov na volebnom procese je pre väčšinu obyvateľstva jedinou formou účasti na politickom živote.“ (Kulašik, 2002, s. 91) Voľby sú

mechanizmom politickej participácie občanov na správe vecí verejných a ako jeden zo spôsobov politickej legitimacy sú procesom vzniku oprávnenosti výkonu politickej moci a formovania politickej reprezentácie. Podstata právnej teórie, týkajúcej sa objasnenia právno-teoretických podmienok účasti občanov na verejnom živote, vychádza z čl. 30 Ústavy Slovenskej republiky. V 1 ods. článku 30 Ústavy Slovenskej republiky sa explicitne uvádza: „*Občania majú právo zúčastňovať sa na správe vecí verejných priamo alebo slobodnou voľbou svojich zástupcov.*“ Vo 4 ods. uvedeného článku je zakotvené: „*Občania majú za rovnakých podmienok prístup k voleným a iným verejným funkciám.*“ Uvedenými ustanoveniami je dané základné poňatie uvedeného práva ako práva politického. (Kováčová, 2014) Možno teda konštatovať, že voľby nevyhnutne nevyvolávajú kvalitatívnu zmenu politického systému, ale v rámci zachovania mocenskej štruktúry môžu vystupovať aj ako prostriedok a mechanizmus kvalitatívnej zmeny spôsobu vládnutia.

Boj o presadenie záujmov vystupuje ako neoddeliteľný znak politickej demokracie v súčasných vyspelých štátoch. Voľby sú rozhodujúcim východiskom pre vertikálnu konštrukciu demokracie, a základným inštitútom legitimizácie moci v danom politickom systéme a politickom režime. (Kulašik, 2002) Všeobecné voľby umožňujú objasniť rozloženie politických síl v krajine, v jednotlivých regiónoch, mestách a v obciach. Voľby zároveň preverujú stupeň dôvery voliča voči politickým stranám a ich lídrom, kandidátom a volebným programom. Podľa **J. Kopera** sú voľby v rámci zastupiteľskej demokracie „*základným predpokladom a dosiaľ neprekonaným mechanizmom uskutočňovania politických rozhodnutí.*“ (Koper, 2003, s. 66)

1.1 Výkon volebného práva

Predseda Národnej rady Slovenskej republiky svojim rozhodnutím č. 166/2017 Z. z. podľa čl. 89 ods. 2, písm. d) Ústavy SR a v zmysle § 149 zákona NR SR č. 180/2014 Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a doplnení niektorých zákonov vyhlásil voľby do orgánov samosprávnych krajov, ktoré sa uskutočnili 4. novembra 2017. Za poslanca zastupiteľstva samosprávneho kraja mohol byť v zmysle zákona zvolený obyvateľ samosprávneho kraja, ktorý v deň volieb dovŕšil vek 18 rokov, a ktorý má trvalý pobyt v obci alebo vo vojenskom obvode, ktoré patria do územia volebného obvodu, v ktorom kandidoval. (§ 132 zákona NR SR č. 180/2014 Z. z. v zn. n. z.) Za predsedu samosprávneho kraja mohol byť zvolený obyvateľ

samosprávneho kraja, ktorý najneskôr v deň konania volieb dovŕšil vek 25 rokov. (§ 133 zákona NR SR č. 180/2014 Z. z. v zn. n. z.)⁵

Hlavnými princípmi volebného práva sú všeobecnosť, rovnosť a priamosť. V regionálnych voľbách sa uplatňuje väčšinový volebný systém⁶, ktorý je postavený na konkurencii jednotlivcov, a teda občania si volia konkrétneho kandidáta bez ohľadu na jeho politickú príslušnosť.⁷ Podľa **R. Tótha**, voliči sa: „priamo vyjadrujú k programu a schopnostiam kandidátov, vyberajú si spomedzi nich takého, ktorý sa najviac približuje ich predstavám o vhodnom reprezentantovi ich záujmov.“ (Tóth, 1998, s. 72) Väčšinový volebný systém umožňuje voľbu nominantov politických strán a hnutí, ale aj nezávislých kandidátov, pričom sa dôraz kladie na osobnostné kvality a predpoklady nominantov. Je však žiaduce, aby sa pozornosť venovala aj heterogenite názorov a postojov voličov, ktorí môžu byť ovplyvnení niekoľkými faktormi, napr. prostredím, v ktorom žijú a pracujú; úrovňou a kvalitou poskytovaných služieb; v neposlednom rade aj vzdelaním, vekom a mnohými ďalšími faktormi. Rôznorodosť heterogenity je spôsobená predovšetkým regionálnymi rozdielmi jednotlivých regiónov krajiny, v ktorých voliči žijú a pracujú. Uvedené potvrdzuje aj **M. Klus**, podľa ktorého: „väčšinový volebný systém vychádza z predpokladu, že voliči žijúci v rôznych častiach krajiny majú rôzne preferencie.“ (Klus, 2008, s. 87) Na regionálnej úrovni sa dôraz kladie predovšetkým na pragmatické prístupy v riešení každodenných problémov obyvateľov. Jednotlivci, ktorí vnímajú existenciu možností efektívnej participácie na rozhodovacích procesoch, majú podľa **B. Kováčika** tendenciu veriť, že: „participácia je užitočná a stojí im za to sa na nej podieľať, pričom súčasne majú sklon aktívne participovať a prijaté rozhodnutia považujú za záväzné.“ (Kováčik, 2009, s. 150) Účasťou v regionálnych voľbách môžu občania rozhodnúť o tom, kto bude ich záujmy v najbližšom funkčnom období zastávať.

Podľa platnej legislatívy, právo voliť do orgánov samosprávnych krajov má občan Slovenskej republiky a cudzinec, ktorý: „má trvalý pobyt v obci, ktorá

⁵ Prekážkou práva byť volený je podľa § 6 zákona NR SR č. 180/2014 Z. z. v zn. n. z. výkon trestu odňatia slobody; právoplatné odsúdenie za úmyselný trestný čin, ak odsúdenie nebolo zahladené; pozbavenie spôsobilosti na právne úkony.

⁶ Väčšinový volebný systém sa v Slovenskej republike okrem volieb do orgánov samosprávnych krajov uplatňuje aj vo voľbách do samosprávnych orgánov obcí a miest, a v prezidentských voľbách.

⁷ Pre porovnanie, v prípade pomerného volebného systému (voľby do NR SR, voľby do Európskeho parlamentu) si voliči vyberajú už konkrétne volebné subjekty alebo koalície.

patrí do územia samosprávneho kraja, alebo má trvalý pobyt vo vojenskom obvode, ktorý patrí na účely volieb do orgánov samosprávneho kraja do jeho územia.“ (§ 131 zákona NR SR č. 180/2014 Z. z. v zn. n. z.) Právo voliť má každý, kto najneskôr v deň konania volieb dovŕšil 18 rokov.⁸ Volič vo voľbách hlasuje osobne, nakoľko podľa § 24, ods. 1 zákona NR SR č. 180/2014 Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a doplnení niektorých zákonov, zastúpenie nie je prípustné.⁹

Ustanovujúce zasadnutie novozvoleného zastupiteľstva samosprávneho kraja zvoláva dosluhujúci predseda samosprávneho kraja a to tak, aby sa konalo v lehote do 30 dní od vyhlásenia výsledkov volieb. Ustanovujúce zasadnutie samosprávneho kraja novozvoleného zastupiteľstva vedie dosluhujúci predseda samosprávneho kraja až do zloženia sľubu novozvoleného predsedu. (Kováčová, 2014) Na prvom zasadnutí zastupiteľstva samosprávneho kraja skladá poslanec zastupiteľstva sľub, po ktorom sa stáva členom zastupiteľstva samosprávneho kraja.

1.2 Volebná kampaň

Volebná kampaň sa začala 28. júna 2017 uverejnením rozhodnutia¹⁰ o vyhlásení volieb v Zbierke zákonov Slovenskej republiky, a bola ukončená 48 hodín pred dňom konania volieb. Podľa **J. Kopera**, predvolebná kampaň je: „*nevyhnutnou súčasťou moderného politického systému a jej základným zmyslom je získať politickú prevahu a väčší politický vplyv.*“ (Koper, 2003, s. 64)

⁸ Prekážkou práva voliť môže byť zákonom ustanovené obmedzenie osobnej slobody z dôvodov ochrany verejného zdravia; výkon trestu odňatia slobody, uložený za spáchanie obzvlášť závažného zločinu; pozbavenie spôsobilosti na právne úkony. (§ 4, zákona NR SR č. 180/2014 Z. z. v zn. n. z.)

⁹ Zo závažných, najmä zdravotných dôvodov, môže volič požiadať sám alebo prostredníctvom inej osoby obec a v deň konania volieb okrskovú volebnú komisiu o to, aby mohol hlasovať mimo volebnej miestnosti, avšak len v územnom obvode volebného okrsku, pre ktorý bola okrsková volebná komisia zriadená. Volič, ktorý nemôže sám upraviť hlasovací lístok pre zdravotné postihnutie alebo preto, že nemôže čítať alebo písať, oznámi pred hlasovaním túto skutočnosť okrskovej volebnej komisii, a má právo vziať so sebou do osobitného priestoru na úpravu hlasovacích lístkov inú osobu, spôsobilú upraviť hlasovací lístok podľa jeho pokynov a v zmysle zákona, a vložiť hlasovací lístok do obálky. Takouto osobou, v zmysle predmetného zákona, nemôže byť člen okrskovej volebnej komisie. (§ 24, ods. 6 zákona NR SR č. 180/2014 Z. z. v zn. n. z.)

¹⁰ Rozhodnutie č. 166/2017 Z. z. podľa čl. 89 ods. 2, písm. d) Ústavy SR a v zmysle § 149 zákona NR SR č. 180/2014 Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a doplnení niektorých zákonov vydal predseda NR SR, A. Danko.

Podmienky vedenia a financovania volebnej kampane upravuje zákon NR SR č. 181/2014 Z. z. o volebnej kampani a o zmene a doplnení zákona NR SR č. 85/2005 Z. z. o politických stranách a politických hnutiach v znení neskorších predpisov v znení zákona NR SR č. 69/2017 Z. z., v zmysle ktorého sa volebnou kampaňou rozumie: „*akákoľvek činnosť politickej strany, politického hnutia, koalície politických strán a politických hnutí¹¹, kandidátov¹² a tretích strán, za ktorú sa obvykle platí úhrada, smerujúca k propagácii ich činnosti, cieľov a programu za účelom získania volenej funkcie.*“ (§ 2 zákona NR SR č. 181/2014 Z. z. v zn. n. p.) V zmysle platnej legislatívy, zverejňovať informácie o kandidujúcich politických stranách, kandidujúcich koalíciách politických strán a kandidátoch na funkcie predsedov samosprávnych krajov a poslancov do zastupiteľstiev samosprávnych krajov v ich prospech alebo neprospech v rozhlasovom vysielaní, v televíznom vysielaní, v rámci audiovizuálnej mediálnej služby na požiadanie, v periodických publikáciách, neperiodických publikáciách a v agentúrnom spravodajstve je 48 hodín pred začiatkom volieb a v deň konania volieb až do skončenia hlasovania zakázané. (§ 14, ods. 1 zákona NR SR č. 181/2014 Z. z. v zn. n. p.)¹³ Informačné moratórium sa pre voľby do orgánov samosprávnych krajov začalo 2. novembra 2017 o siedmej hodine ráno a trvalo až do skončenia hlasovania. Výnimkou však podľa zákona boli informácie, šíriace sa prostredníctvom internetu. Bohužiaľ, vždy sa nájde niekto, kto zneužije existenciu moratória, a dotknutá osoba nemôže reagovať. V prípade, že boli kandidát alebo politická strana počas moratória poškodení, môžu sa obrátiť na Ústavný súd Slovenskej republiky, ktorý rozhodne o ústavnosti volieb. V krajnom prípade, Ústavný súd Slovenskej republiky môže voľby aj zrušiť, napr. z dôvodu porušenia volebného moratória.¹⁴

Cieľ volebnej teórie podľa **P. Ondriu** spočíva v nájdení niekoľkých

¹¹ Politická strana alebo koalícia môže najneskôr 48 hodín pred začatím volieb písomne, prostredníctvom splnomocnenca, vziať späť svoju kandidatúru. (§ 142, ods. 1 zákona NR SR č. 181/2014 Z. z. v zn. n. p.)

¹² Kandidát sa môže najneskôr 48 hodín pred začatím volieb svojej kandidatúry vzdať. Rovnako ho môže odvolať, najneskôr 48 hodín pred začatím volieb, aj politická strana prostredníctvom splnomocnenca alebo koalícia, ktorá ho kandidovala. (§ 142, ods. 2 zákona NR SR č. 181/2014 Z. z. v zn. n. p.) Údaje o kandidátovi zostávajú na hlasovacom lístku, ale pri pridelovaní mandátov sa na neho neprihliada.

¹³ Za politickú reklamu sa nepovažuje vysielanie spravodajských programov a publicistických programov, ak sa realizujú v súlade s programovou štruktúrou.

¹⁴ V súvislosti s voľbami do orgánov samosprávnych krajov polícia eviduje 73 podnetov. 19 podnetov z nich sa týka možnej volebnej korupcie.

„ideologických dimenzií, zlúčených v konkrétnych politických myšlienkach, na ktorých je potom postavená kampaň, resp. politika veľmi všeobecne.“ (Ondria, 2008, s. 68) Ak je ale predvolebná kampaň zameraná iba na jednu problematiku, potom tento stav môže komplikovať rozhodovanie voliča. Voličovi pri jeho zodpovednom rozhodovaní pomáha vecná a zrozumiteľná diskusia, ktorá sa však z verejného priestoru akoby vytrácala. V tejto súvislosti **S. Krno** zdôrazňuje, že: „Politika sa mení na biznis. Z voličov sa stávajú spotrebitelia, ktorí sú oslovení počas volebnej kampane ako pri komerčnej reklame.“ (Krno, 2017, s. 45) Volič má potom v zložitom volebnom procese pochybnosti o výbere vhodných kandidátov, nevie sa rozhodnúť a volebná účasť klesá.

Napriek prognózam, ktoré prinášali agentúry, volebné výsledky boli pre mnohých prekvapením. Rozdiely medzi výsledkami prieskumov a reálnymi výsledkami boli viac ako 10-percentné. Spôsobit' to mohlo moratórium, ktoré podľa § 17 zákona NR SR č. 181/2014 Z. z. o volebnej kampani a o zmene a doplnení zákona NR SR č. 85/2005 Z. z. o politických stranách a politických hnutiach v znení neskorších predpisov v znení zákona NR SR č. 69/2017 Z. z., v čase 14 dní pred dňom konania a v deň konania volieb až do skončenia hlasovania zakazuje zverejňovať výsledky volebných prieskumov. V zmysle uvedenej zákonnej úpravy, volič tak nemal prístup k dôležitým informáciám o aktuálnych preferenciách podporovaného kandidáta.¹⁵ Informačné vákuum bolo v skutočnosti ešte dlhšie, nakoľko prieskumu predchádzal zber dát, ktoré sa potom následne spracovávali a vyhodnocovali. (Stupňan, 2017) Z uvedeného dôvodu mali voliči k dispozícii informácie, ktoré boli staré asi tak tri týždne, a teda neodzrkadľovali skutočný reálny stav. Posledné prieskumy signalizovali, že vládna strana SMER-SD vyhrá voľby, čo zmobilizovalo najmä pravicových voličov. (Haulík, 2017) Paradoxom je, že volebná kampaň končila až 48 hodín pred voľbami, a prieskumy boli zakázané už 14 dní pred voľbami, kedy kampaň v podstate vrcholila.¹⁶ Keby boli prieskumy aktuálnejšie a voliči by relevantnými

¹⁵ Prieskumy pred začiatkom dvojtýždňového moratória ukazovali iné preferencie pre kandidátov na predsedov Košického samosprávneho kraja, Prešovského samosprávneho kraja, Žilinského samosprávneho kraja, Trnavského samosprávneho kraja, ale aj Bratislavského samosprávneho kraja.

¹⁶ Príkladom chýbajúcich prieskumov sú napr. parlamentné voľby do NR SR, ktoré sa konali v roku 2016, keď sa do NR SR dostala strana ĽSNS a pozíciu si výrazne pohoršila strana SIEĽ. Práve v čase moratória sa začali objavovať informácie, že prieskumy, ktoré už zo zákona nemohli byť zverejnené, zaznamenali pokles preferencií strany SIEĽ a naopak, nárast preferencií v prospech strany ĽSNS. Po voľbách potom došlo k veľkému prekvapeniu, no prieskumné agentúry tieto informácie zo zákona oficiálne zverejniť nemohli.

informáciami disponovali, mobilizovali by sa práve voliči strany SMER-SD. Zákaz prieskumov sa však dá ľahko obísť prostredníctvom využívania internetu, čo zákon umožňuje. V tejto súvislosti **P. Haulík** uvádza, že: „Ak takýto zákon prinesie výhodu len pre niektorého z tých, kto výskum zverejní, tak to môže voľby ovplyvniť. Zákaz zverejňovania prieskumov je preto absolútne nevhodný vo veku informačných technológií.“ (Haulík, 2017a, s. 2)

Výsledky regionálnych volieb však mohli ovplyvniť aj voliči, ktorí sa rozhodli ísť voliť na poslednú chvíľu alebo sa rozhodovali až priamo vo volebnej miestnosti. Isté percento zúčastnených voličov predstavujú aj skrytí voliči, ktorí sa pred regionálnymi voľbami vo svojom prostredí výraznejšie neprejavovali, svoju politickú orientáciu neprezradili a zostali nečitateľní až dokonca.

2 Výsledky volieb podľa jednotlivých samosprávnych krajov

Na hlasovaní vo voľbách do orgánov samosprávnych krajov, ktoré sa v podmienkach Slovenskej republiky konali 4. novembra 2017 už piatykrát, sa zúčastnilo 1 348 114 voličov, čo v percentuálnom vyjadrení predstavuje 29,95 %-nú účasť (viď Tabuľka č. 2). V zoznamoch voličov bolo zapísaných 4 500 142 voličov. (Voľby do orgánov samosprávnych krajov 2017 – Všeobecné informácie, ŠÚ SR, 2017)

Regionálne voľby 2017 sa vyznačujú najvyššou volebnou účasťou za obdobie doterajšej existencie samosprávnych krajov od roku 2001. Volebná účasť na úrovni 29,95 % nie je príliš vysoká, ale vzhľadom na výsledky predchádzajúcich regionálnych volieb ju možno označiť za veľké prekvapenie. Skúsenosti z praxe sú dôkazom toho, že voliči v predchádzajúcich voľbách boli skôr aktívnejší v prvom kole, kedy volili predsedov samosprávnych krajov a poslancov do zastupiteľstiev samosprávnych krajov ako v druhom kole volieb. V druhom kole bola účasť voličov vždy nízka a teda zostáva otázne, či výsledok volieb možno považovať za odraz väčšinovej vôle voličov (viď Tabuľka č. 2). Druhá najvyššia účasť, v porovnaní s rokom 2017, bola len v prvom kole regionálnych volieb, konaných v roku 2001, kedy sa volieb zúčastnilo 26,02 % oprávnených voličov (viď Tabuľka č. 2).

Tabuľka č. 2: Účasť vo voľbách do orgánov samosprávnych krajov (2001 – 2017)

Rok 2017	Volebná účasť
Jednokolové voľby	29,95 %
Rok 2013	
I.kolo	20,11 %
II.kolo	17,29 %
Rok 2009	
I.kolo	22,9 %
II.kolo	18,39 %
Rok 2005	
I.kolo	18,02 %
II.kolo	11,07 %
Rok 2001	
I.kolo	26,02 %
II.kolo	22,61 %

Zdroj: Vlastné spracovanie

Voľby do orgánov samosprávnych krajov, konané v novembri 2017, boli prvýkrát v histórii ich existencie jednokolové.¹⁷ Oprávnení voliči volili predsedov samosprávnych krajov spolu s poslancami zastupiteľstiev samosprávnych krajov na obdobie piatich rokov, t. j. na funkčné obdobie 2017 – 2022, v jednom kole. Za predsedu bol zvolený ten kandidát, ktorý získal najviac platných hlasov. V predchádzajúcich voľbách boli orgány samosprávnych krajov volené na dobu štyroch rokov, a voľba na predsedu samosprávneho kraja prebiehala v dvoch kolách.¹⁸ Hlavným argumentom zavedenia jednokolovej voľby bola úspora finančných prostriedkov, o ktorej nemožno hovoriť hlavne v súvislosti s druhým kolom volieb, ako aj nízkou volebnou účasťou. Napr. vo voľbách do orgánov samosprávnych krajov, ktoré sa konali v roku 2013, bola v druhom kole volebná účasť na úrovni 17,29 %. V druhom kole volieb v roku 2005 bola volebná účasť

¹⁷ Pravidlo jednokolovej voľby sa uplatňuje aj pri voľbách starostov obcí a primátorov miest. Pre politické strany, ako i pre samotných kandidátov, pravidlo jednokolovej voľby si vyžaduje konkrétnejšie programy a zodpovednejší výber kandidátov na konkrétne funkcie.

¹⁸ Víťazným kandidátom na predsedu samosprávneho kraja bol ten kandidát, ktorý získal nadpolovičnú väčšinu platných hlasov. Ak taký kandidát nebol, muselo sa uskutočniť druhé kolo volieb, do ktorého postúpili prví dvaja kandidáti s najväčším počtom hlasov.

len na úrovni 11,07 %, čo je najnižšia účasť vo všetkých voľbách do orgánov samosprávnych krajov, ktoré sa od roku 2001 v podmienkach Slovenskej republiky konali (viď Tabuľka č. 2). Podľa dostupných štatistických údajov, volieb do orgánov samosprávnych krajov sa zúčastňoval iba každý piaty občan, ktorý takto k volebným urnám prichádzal už viac ako desať rokov. Dôvodov a príčin, prečo občan odmietal participovať na regionálnej samosprávnej úrovni, môže byť niekoľko. Možno sa len domnievať, že hlavným dôvodom prečo občan neparticipoval a nevyužil svoje pasívne volebné právo bola najmä nespokojnosť so zavedeným modelom regionálnej samosprávy, ktorý nezodpovedá prirodzenému členeniu regiónov.¹⁹ Ďalším dôvodom nezájmu občanov o regionálnu samosprávu môže byť aj vedomý nezáujem o dianie v jeho bezprostredne blízkom okolí na regionálnej úrovni, alebo v konečnom dôsledku dôvodom pasívneho prístupu občanov môže byť i samotná neznalosť správy vecí verejných.

Vysoká volebná účasť v regionálnych voľbách 2017 je odpoveďou na legislatívne zmeny, ktoré boli v podmienkach Slovenskej republiky vykonané. Volebné výsledky zrejme ovplyvnila aj samotná mobilizácia občanov, ktorí sú síce z politiky unavení a nestotožňujú sa s názormi niektorých politikov, no nebolo im ľahostajné, kto bude rozhodovať o živote a rozvoji v ich samosprávnom kraji nadchádzajúcich 5 rokov. K uvedenej legislatívnej úprave došlo v zmysle zákona NR SR č. 180/2014 Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ako aj na základe novely ústavného zákona. Zmeny boli zavedené za účelom zjednotenia termínu konania volieb do samosprávnych orgánov miest a obcí²⁰ a volieb do orgánov samosprávnych krajov, ktoré sa budú v roku 2022 konať v jednom termíne. Voľby do samosprávnych orgánov miest a obcí sa štatisticky vyznačujú oveľa vyššou voličskou účasťou ako voľby do samosprávnych krajov.²¹ Preto je tu istý predpoklad, že zlúčené voľby pritiahnu k volebným urnám viac voličov, a teda

¹⁹ Neprirodzene rozdelené regióny, napr. územie regiónu Spiš bolo rozdelené do Prešovského a Košického samosprávneho kraja, alebo územie regiónu Záhorie bolo rozdelené do Bratislavského, Trnavského a Trenčianskeho samosprávneho kraja. Výrazné sú aj regionálne disparity naprieč celým územím Slovenska v smere severozápad/juhovýchod, sever/juh, západ/východ a i.

²⁰ Najbližšie voľby do samosprávnych orgánov miest a obcí sa uskutočnia v novembri 2018. Funkčné obdobie starostov obcí a poslancov obecných zastupiteľstiev, ako aj primátorov miest a poslancov mestských zastupiteľstiev, zvolených v komunálnych voľbách 2018, skončí v roku 2022.

²¹ Napr. volieb do samosprávnych orgánov miest a obcí, ktoré sa uskutočnili v novembri 2014, sa zúčastnilo 48,34 % oprávnených voličov.

účasť občanov na voľbách do orgánov samosprávnych krajov sa môže aj historicky zvýšiť.

Prijatiu legislatívnych zmien predchádzala diskusia medzi vládnymi a opozičnými politickými stranami. Predkladateľmi legislatívnych zmien boli vládne strany SMER-SD a MOST-HÍD, ktoré si od jednokolovej voľby predsedov samosprávnych krajov, vyšších územných celkov, sľubovali väčší volebný úspech ako v prípade dvojkolovej voľby. (SaS nepodporuje návrh v jednokolových voľbách županov, 2016) Opozičné strany SaS a OĽaNO sa neprikláňali k jednokolovej voľbe predsedov vyšších územných celkov, a naopak boli presvedčené, že jednokolová voľba je výhodná práve pre kandidátov extrémistických strán. Zo skúseností iných krajín možno uviesť fakt, že poistka druhého kola voči extrémistom funguje. Na Slovensku, pri tak nízkej volebnej účasti však nie je jasné, kto príde voliť a ako voľby dopadnú. (Rybár, 2016) Vedenie strany SaS deklarovalo, že: „*bude vytvárať prirodzené koalície na podporu tých najlepších kandidátov už v prvom kole, aby slovenské regióny neovládli extrémisti, ale mravne bezúhonní a odborne zdatní ľudia.*“ (SaS nepodporuje návrh v jednokolových voľbách županov, 2016) Z výsledkov regionálnych volieb 2017 možno usúdiť, že legislatívne zmeny, ktoré presadili vládne strany SMER-SD a MOST-HÍD, paradoxne nahráli koalícii opozičných pravicových strán, ktoré si posilnili svoju pozíciu na regionálnej úrovni a v šiestich krajoch boli úspešné.²²

Účasťou vo voľbách do orgánov samosprávnych krajov si občania uplatnili svoje právo, ktoré majú zakotvené v Ústave Slovenskej republiky. Rozhodli o tom, kto bude nadchádzajúce päťročné funkčné obdobie 2017 – 2022 zastávať funkcie predsedov samosprávnych krajov ako aj funkcie poslancov zastupiteľstiev samosprávnych krajov. Svojou účasťou vo voľbách dali voliči jednoznačne najavo, že ako občania Slovenskej republiky uznávajú demokratické princípy a hodnoty modernej európskej demokratickej spoločnosti.

2.1 Bratislavský samosprávny kraj

Volieb do orgánov Bratislavského samosprávneho kraja sa zúčastnilo 183 342 z 584 995 oprávnených voličov, čo v percentuálnom vyjadrení predstavuje 31,34 %-nú účasť. Do funkcie predsedu bol zvolený **Juraj Droba**, ktorý získal 36 864 hlasov, čo predstavuje 20,42 %. Na druhom mieste sa umiestnil **Rudolf Kusý**, ktorý získal 33 489 hlasov (18,55 %), a na treťom mieste sa umiestnil **Milan**

²² Bližšie pozri časť 3.1 a 3.2. tohto článku.

Ftáčnik so ziskom 31 638 hlasov (17,53 %). Víťaza volieb podporilo zoskupenie pravicových politických strán SaS, OĽaNO, SMK-MKP, NOVA, OKS, ZZ, DÚ. **J. Drobovi** stačilo na víťazstvo len 36 864 hlasov, čo je najmenší počet hlasov v porovnaní s ostatnými kandidátmi na pozíciu predsedu samosprávneho kraja vo voľbách, konaných v novembri 2017 (viď Tabuľka č. 4).

Občania si do zastupiteľstva samosprávneho kraja zvolili svojich zástupcov v počte 50 poslancov: NEKA 25; KDH, SaS, OĽaNO, NOVA, OKS, SMK-MKP, ZZ, DÚ 17; SMER-SD, MOST-HÍD, SKOK-ELD, SZ, SDKÚ-DS, STAROSTOVIA A NEKA 6; DOMA DOBRE 1, NF 1. V Bratislavskom samosprávnom kraji si do zastupiteľstva zasadne až 25 nezávislých kandidátov, čo je presná polovica z celkového počtu poslancov (viď Tabuľka č. 3). Nárast počtu nezávislých kandidátov možno označiť za fenomén volieb do vyšších územných celkov, konaných v roku 2017.

Bratislavský samosprávny kraj má obrovský *handicap*, nakoľko je najbohatším krajom, nemá prístup k finančným prostriedkom z európskych štrukturálnych fondov. Dôkazom toho je aj technický stav budov škôl, sociálnych zariadení, nemocníc, na obnovu ktorých nie je možné žiadať finančné prostriedky z Európskej únie. Preto veľkú časť investícií samosprávny kraj realizuje z vlastných zdrojov.

Novozvolený predseda Bratislavského samosprávneho kraja vidí cestu predovšetkým v komunikácii a v hľadaní riešení rôznorodých životných situácií a problémov. Prioritou **J. Drobu** je dosiahnuť, aby samosprávny kraj vynikal v transparentnosti²³, hospodárnosti²⁴ a v komunikácii s občanmi. Zároveň presadzuje nulovú toleranciu voči korupcii. Dôležitou prioritou zostáva doprava, využitie a nastavenie služieb železničnej dopravy, prímestskej dopravy, mestskej hromadnej dopravy a implementácia environmentálnych foriem dopravy. Riešenie situácie je, podľa **J. Drobu**, možné hľadať iba komunikáciou medzi všetkými zainteresovanými v spolupráci s primátorom mesta Bratislava, ako aj starostami mestských častí.

²³ Podľa hodnotenia Transparency International Slovensko, Bratislavský samosprávny kraj sa v hodnotení transparentnosti za rok 2017 umiestnil na šiestom mieste. Skóre transparentnosti dosiahol samosprávny kraj na úrovni 49,7 %, a v porovnaní s rokom 2015 si pohoršil o 0,6 percentuálneho bodu. (Údaje o hospodárení VÚC za rok 2016 a výsledné skóre finančného zdravia, 2017)

²⁴ Bratislavský samosprávny kraj mal v roku 2016 dlh na úrovni 29,67 %, čo v prepočte na jedného obyvateľa vychádza na 60 EUR. Podľa hodnotenia Inštitútu pre ekonomické a sociálne reformy, BSK dosiahol skóre finančného zdravia na úrovni +4,81 a umiestnil sa na štvrtom mieste. (Výsledky rebríčku transparentnosti žúp 2017, 2017)

2.2 Trnavský samosprávny kraj

V Trnavskom samosprávnom kraji sa volieb zúčastnilo 117 252 zo 473 880 oprávnených voličov, čo v percentuálnom vyjadrení predstavuje 24,74 %-nú účasť. Do funkcie predsedu bol zvolený **Jozef Viskupič**, ktorý získal 48 584 hlasov, čo predstavuje 42,90 %. Na druhom mieste sa umiestnil **Tibor Mikuš**²⁵, ktorý získal 34 601 hlasov (30,55 %), a na treťom mieste sa umiestnil **József Berényi** so ziskom 19 414 hlasov (17,14 %). Víťaz volieb bol silným politickým protikandidátom **T. Mikuša**, a podporilo ho zoskupenie pravicových politických strán OĽaNO, SaS, KDH, OKS, ZZ, DÚ. Trnavský samosprávny kraj sa vyznačoval najnižšou volebnou účasťou v porovnaní s ostatnými samosprávnymi kraji (24,74 %), čo možno hodnotiť ako výsledok nezájmu zo strany občanov, ktorí sa zrejme so záujmami samosprávneho kraja dostatočne neidentifikovali (viď Tabuľka č. 3).

Občania si do zastupiteľstva samosprávneho kraja zvolili svojich zástupcov v počte 40 poslancov²⁶: NEKA 14; SMK-MKP 13; KDH, SaS, OĽaNO, OKS, ZZ, DÚ 11; MOST-HÍD 1; SMER-SD 1.

Trnavský samosprávny kraj za uplynuté funkčné obdobie vyčlenil najviac finančných prostriedkov na dopravu a kultúru. Za obdobie 2013 – 2017 bolo zrekonštruovaných v rámci úverových a vlastných zdrojov 81 kilometrov ciest, celkovo za 25,1 milióna EUR. Na rekonštrukciu ciest II. a III. triedy bolo vyčerpaných 13 710 117 EUR z európskych štrukturálnych fondov EÚ. Samosprávny kraj v posledných rokoch znižoval aj svoje zadlženie. Podľa *Inštitútu pre ekonomické a sociálne reformy*²⁷ (INEKO), v rámci hodnotenia hospodárenia samosprávnych krajov za rok 2016, Trnavský samosprávny kraj dosiahol piate miesto. V roku 2016 mal dlh na úrovni 35,4 %, čo v prepočte na jedného obyvateľa predstavuje 74 EUR. Podľa hodnotenia INEKO, Trnavský samosprávny kraj dosiahol skóre finančného zdravia na úrovni +4,66.²⁸ (Údaje

²⁵ T. Mikuš sa o miesto predsedu Trnavského samosprávneho kraja uchádzal už tretíkrát. Za predsedu TTSK bol zvolený vo voľbách do samosprávnych krajov v rokoch 2009 a 2013.

²⁶ Zastupiteľstvo Trnavského samosprávneho kraja má v porovnaní s ostatnými samosprávnymi kraji najmenší počet poslancov – 40 (viď Tabuľka č. 5).

²⁷ Inštitút pre ekonomické a sociálne reformy je mimovládna nezisková organizácia, ktorej poslaním je podpora potrebných ekonomických a sociálnych reforiem v Slovenskej republike, najmä prostredníctvom výskumu, vývoja a šírenia informácií a podpory verejnej diskusie.

²⁸ Hodnotenie finančného zdravia zahŕňa popri zákonnom dlhovom kritériu aj dlhovú službu, záväzky viac ako 60 dní po lehote splatnosti, bilanciu bežného a kapitálového účtu spolu (základná bilancia), či okamžitú bilanciu. Skóre finančného zdravia je možné dosiahnuť v rozmedzí od 0 (najhorší možný výsledok) až po +6 (najlepší výsledok).

o hospodárení VÚC za rok 2016 a výsledné skóre finančného zdravia, 2017) Vysokú zadlženosť možno odôvodniť aj tým, že samosprávny kraj získal veľký obnos finančných prostriedkov zo zdrojov EÚ na obnovu budov školských zariadení, sociálnych služieb, na cesty a i., a finančné prostriedky na spolufinancovanie si musel požičať. Je však dôležité poznať štruktúru dlhu ako aj to, čo dlh spôsobilo. Pretože ak dlh tvoria hlavne požičané prostriedky potrebné na spolufinancovanie, časom sa prostriedky vrátia napr. vo forme úspor na energiách, na kvalite ciest a pod. Ako sám **T. Mikuš** uviedol: „Kraj je síce zadlžený, ale peniaze boli investované do rozvoja.“ (T. Mikuš)

Podľa hodnotenia *Transparency International Slovensko*²⁹ (TIS), Trnavský samosprávny kraj sa v hodnotení transparentnosti³⁰ za rok 2017 umiestnil na predposlednom siedmom mieste. Skóre transparentnosti dosiahol na úrovni 48,6 %, a v porovnaní s rokom 2015 si pohoršil o 1,1 percentuálneho bodu. (Výsledky rebríčku transparentnosti žúp 2017, 2017)

Novozvolený predseda Trnavského samosprávneho kraja za najdôležitejšie priority pokladá zvýšenie kvality v službách zdravotníctva, v oblasti dopravy a vyrovnané hospodárenie. Za absolútne potrebný pokladá komplexný hĺbkový audit na Úrade Trnavského samosprávneho kraja. Ako ďalej **J. Viskupič** uviedol, dôležitá je aj komunikácia so starostami a primátormi, aby samospráva dávala občanom logiku a zmysel. „Ak sa spojíme a nebude to ignorancia, tak z neviditeľného Úradu Trnavského samosprávneho kraja sa stane úrad, ktorý bude starostom a primátorom pomáhať.“ (Viskupič, 2017, s. 3)

2.3 Trenčiansky samosprávny kraj

Volieb do orgánov Trenčianskeho samosprávneho kraja sa zúčastnilo 129 996 zo 493 851 oprávnených voličov, čo v percentuálnom vyjadrení predstavuje 26,32 %-nú účasť. Do funkcie predsedu bol zvolený **Jaroslav Baška**³¹, ktorý získal 62 807 hlasov, čo predstavuje 49,98 %. Na druhom mieste sa umiestnila **Renáta Kaščáková**, ktorá získala 31 580 hlasov (25,13 %), a na treťom mieste sa umiestnil **Štefan Škultéty** so ziskom 17 403 hlasov (13,85 %). Víťaz volieb bol podporovaný stranami SMER-SD, SNS, MOST-HÍD, SZ. J.

²⁹ Transparency International Slovensko je mimovládna nezisková organizácia, ktorej činnosť je zameraná hlavne na otázky transparentnosti, korupcie a etiky.

³⁰ V hodnotení boli zohľadňované najmä oblasti predaja a prenájmu majetku, zverejňovanie zmlúv a oblasť personálnej politiky.

³¹ J. Baška bol na miesto predsedu Trenčianskeho samosprávneho kraja zvolený už druhýkrát – zvolený bol v rokoch 2013 a 2017. Súčasne zastáva aj pozíciu poslanca NR SR.

Baška počtom hlasov (62 807) získal najväčší percentuálny podiel v porovnaní s ostatnými kandidátmi na pozíciu predsedu samosprávneho kraja (viď Tabuľka č. 4). Trenčiansky samosprávny kraj sa vo voľbách do samosprávnych krajov vyznačoval druhou najnižšou volebnou účasťou (26,32 %) v porovnaní s ostatnými samosprávnymi kraji (viď Tabuľka č. 3).

Občania si do zastupiteľstva samosprávneho kraja zvolili svojich zástupcov v počte 47 poslancov: NEKA 22; SMER-SD, SNS, MOST-HÍD, SZ 16; KDH, SaS, OĽaNO, NOVA, OKS, ZZ, DÚ 9.

V súčasnosti je Trenčiansky samosprávny kraj v dobrej finančnej kondícii. Avšak, v roku 2013 novozvolený predseda samosprávneho kraja, **J. Baška**, prevzal samosprávny kraj v zložitej finančnej situácii. Niekoľko rokov po sebe nebol schválený rozpočet a samosprávny kraj pôsobil v rozpočtovom provizóriu.

J. Baška zdôraznil, že: *„Je to výsledok všetkých ľudí, ktorí boli okolo mňa počas štyroch rokov... Chceme pokračovať v tom, čo sme začali... Aj napriek prekážkam, ktoré sme mali počas štyroch rokov, sa nám podarilo urobiť veľa.“*

(Baška, 2017, s. 3) Dnes je už situácia iná, a v hodnotení ekonomického zdravia samosprávnych krajov za rok 2016 sa Trenčiansky samosprávny kraj umiestnil v poradí na druhom mieste. Podľa INEKO, samosprávny kraj hospodári dobre a v roku 2016 mal dlh na úrovni 39,69 %³², skóre finančného zdravia dosiahol na úrovni +4,85.³³ (Údaje o hospodárení VÚC za rok 2016 a výsledné skóre finančného zdravia, 2017)

Podľa hodnotenia TIS, Trenčiansky samosprávny kraj je v hodnotení transparentnosti³⁴ za rok 2017 najtransparentnejším v porovnaní s ostatnými samosprávnymi kraji. Skóre transparentnosti dosiahol na úrovni 74,8 %, a v porovnaní s rokom 2015 si polepšil o 34,1 percentuálneho bodu, čím v rebríčku hodnotenia postúpil o sedem miest nahor. (Výsledky rebríčku transparentnosti žúp 2017, 2017)

J. Baška obhájil svoju pozíciu a v regionálnych voľbách 2017 bol opakovane zvolený za predsedu Trenčianskeho samosprávneho kraja. Nadobudnuté

³² V prepočte na jedného obyvateľa dlh predstavuje 82 EUR.

³³ Hodnotenie finančného zdravia zahŕňa popri zákonom dlhovou službu, záväzky viac ako 60 dní po lehote splatnosti, bilanciu bežného a kapitálového účtu spolu (základná bilancia), či okamžitú bilanciu. Skóre finančného zdravia je možné dosiahnuť v rozmedzí od 0 (najhorší možný výsledok) až po +6 (najlepší výsledok).

³⁴ V hodnotení boli zohľadňované najmä oblasti predaja a prenájmu majetku, zverejňovanie zmlúv a oblasť personálnej politiky.

poznatky za predchádzajúce štyri roky chce maximálne zúročiť a preniesť do praxe. Za najdôležitejšie priority vo svojej opakovane potvrdenej funkcii pokladá investície do zdravotníctva a do dopravnej infraštruktúry ciest II. a III. triedy, ktoré má samosprávny kraj vo svojej kompetencii. Ďalšou významnou prioritou je udržanie si pozície lídra v duálnom vzdelávaní a pokračovať v rozvíjaní ďalších programov vzdelávania.

2.4 Nitriansky samosprávny kraj

Volieb do orgánov Nitrianskeho samosprávneho kraja sa zúčastnilo 156 268 z 582 228 oprávnených voličov, čo v percentuálnom vyjadrení predstavuje 26,83 %-nú účasť. Do funkcie predsedu bol zvolený **Milan Belica**, ktorý získal 52 184 hlasov, čo predstavuje 34,10 %. Na druhom mieste sa umiestnil **Ján Greško**, ktorý získal 26 382 hlasov (17,24 %), a na treťom mieste sa umiestnil **Milan Uhrík** so ziskom 23 502 hlasov (15,36 %). Víťaza volieb podporilo zoskupenie vládných politických strán SMER-SD, SNS, MOST-HÍD (viď Tabuľka č. 3). **M. Belica** bol do funkcie predsedu samosprávneho kraja zvolený už piatykrát: v rokoch 2001, 2005, 2009, 2013 a 2017. Svoj úspech **M. Belica** vníma ako výsledok svojej dlhoročnej práce v samosprávnom kraji. Do politiky vstupoval ako nestranník bez politickej príslušnosti. Sústredil sa iba na výkon funkcie predsedu samosprávneho kraja, čo sa mu aj piatykrát vyplátilo. Ako **M. Belica** uvádza: „*Ak chcete prácu župana robiť poctivo, musíte sa tomu venovať na plný úväzok. Nikdy som sa nehnal za nejakými vyššími funkciami.*“ (Belica, 2017, s. 9)

Občania si do zastupiteľstva samosprávneho kraja zvolili svojich zástupcov v počte 54 poslancov: SMER-SD, SNS, MOST-HÍD 17; NEKA 15; SMK-MKP 11; KDH, SaS, OĽaNO, NOVA, OKS, ŠANCA 10; ĽS NS 1.

Nitriansky samosprávny kraj je podľa hodnotenia INEKO finančne najzdravším samosprávnym krajom. V rebríčku hodnotených samosprávnych krajov sa umiestnil na prvom mieste a skóre finančného zdravia dosiahol na úrovni +5,02. (Údaje o hospodárení VÚC za rok 2016 a výsledné skóre finančného zdravia, 2017) Nitriansky samosprávny kraj ako jediný dosiahol skóre nad úroveň +5³⁵, je vo výbornej finančnej kondícii. V roku 2016 mal dlh na

³⁵ Hodnotenie finančného zdravia zahŕňa popri zákonomnom dlhovom kritériu aj dlhovú službu, záväzky viac ako 60 dní po lehote splatnosti, bilanciu bežného a kapitálového účtu spolu (základná bilancia), či okamžitú bilanciu. Skóre finančného zdravia je možné dosiahnuť v rozmedzí od 0 (najhorší možný výsledok) až po +6 (najlepší výsledok).

úrovni 16,29 %³⁶, čo je najmenší dlh v porovnaní s ostatnými samosprávnymi kraji, no zdanlivo má iné problémy ako napr. Banskobystrický, Prešovský alebo Košický samosprávny kraj. Nitriansky samosprávny kraj skôr zažíva krízu hojnosti. Do samosprávneho kraja prichádzajú nové investície, ako napr. v podobe automobilky JAGUAR, s čím je spojený aj prílev nových zamestnancov, ktorí síce v Nitrianskom samosprávnom kraji trvalý pobyt nemajú, ale za prácou dennodenne cestujú, tzv. *free riders*. Problémy v kraji sa týkajú skôr komfortu a kvality života z hľadiska veľkého ekonomického náporu. Problémom zostáva aj kvalita dopravy, či kvalita samotného bývania.

V hodnotení transparentnosti³⁷ za rok 2017, Nitriansky samosprávny kraj sa umiestnil na treťom mieste. Podľa TIS, skóre transparentnosti dosiahol na úrovni 54,6 %. V porovnaní s rokom 2015 si polepšil o 5,6 percentuálneho bodu, čím v rebríčku hodnotenia postúpil o štyri priečky nahor. (Výsledky rebríčku transparentnosti žúp 2017, 2017)

M. Belica, ktorý už piatykrát obhájil svoju pozíciu vo funkcii predsedu Nitrianskeho samosprávneho kraja, za najväčšie priority pre ďalšie funkčné obdobie 2017 – 2022 pokladá hlavne dopravu a poskytnutie kvalitného vzdelania pre mladých ľudí, aby si po škole našli uplatnenie na trhu práce. Samozrejme, prioritou i naďalej zostávajú aj ďalšie oblasti v rámci vymedzených kompetencií samosprávneho kraja, pretože: „*nedá sa vytrhnúť jedna kompetencia ako priorita a tú nadradiť nad ostatné, aj keď prirodzene každá kompetencia má svoju váhu.*“ (Belica, 2017a, s. 2)

2.5 Žilinský samosprávny kraj

V Žilinskom samosprávnom kraji sa volieb zúčastnilo 192 459 zo 568 708 oprávnených voličov, čo v percentuálnom vyjadrení predstavuje 33,84 %-nú účasť. Do funkcie predsedu bola zvolená **Erika Jurinová**, ktorá získala 82 034 hlasov, čo predstavuje 43,67 %. Na druhom mieste sa umiestnil **Juraj Blanár**³⁸, ktorý získal 55 931 hlasov (29,77 %), a na treťom mieste sa umiestnil **Marián Murín** so ziskom 19 425 hlasov (10,34 %). Víťazom volieb sa prvýkrát v histórii

³⁶ V prepočte na jedného obyvateľa dlh predstavuje 36 EUR.

³⁷ V hodnotení boli zohľadňované najmä oblasti predaja a prenájmu majetku, zverejňovanie zmlúv a oblasť personálnej politiky.

³⁸ J. Blanár (podpredseda SMER-SD, poslanec NR SR) sa o miesto predsedu Žilinského samosprávneho kraja uchádzal opakovane. Za predsedu ŽSK bol zvolený vo voľbách do samosprávnych krajov v rokoch 2005, 2009 a 2013.

existencie Žilinského samosprávneho kraja od roku 2001, ale aj samosprávnych krajov vo všeobecnosti, stala žena. Víťazka volieb, **E. Jurinová**, bola v Žilinskom samosprávnom kraji silným politickým protikandidátom **J. Blanára**, a podporilo ju zoskupenie pravicových politických strán OĽaNO, SaS, KDH, OKS, NOVA (viď Tabuľka č. 3). Svojím rozhodnutím dali voliči najavo, že sú z politiky, ktorá bola v kraji presadzovaná niekoľko rokov, unavení a chcú zmenu.

Občania si do zastupiteľstva samosprávneho kraja zvolili svojich zástupcov v počte 57 poslancov: NEKA 25; KDH, SaS, OĽaNO, NOVA, OKS 17; SMER-SD 10; SNS 5.

Žilinský samosprávny kraj sa podľa INEKO v hodnotení finančného zdravia samosprávnych krajov za rok 2016 umiestnil na treťom mieste. Mal dlh na úrovni 28,47 %³⁹, a skóre finančného zdravia dosiahol na úrovni +4,85⁴⁰, podobne ako Trenčiansky samosprávny kraj. (Údaje o hospodárení VÚC za rok 2016 a výsledné skóre finančného zdravia, 2017)

V hodnotení transparentnosti⁴¹ za rok 2017, Žilinský samosprávny kraj si v porovnaní s rokom 2015 polepšil o 3 percentuálne body a umiestnil sa na druhom mieste za Trenčianskym samosprávnym krajom. Podľa TIS, Žilinský samosprávny kraj dosiahol skóre 55,2 %. (Výsledky rebríčku transparentnosti žúp 2017, 2017)

Novozvolená predsedníčka Žilinského samosprávneho kraja, **E. Jurinová**, plánuje z pozície svojej funkcie rozvíjať najmä služby pre občanov a prioritne sa chce venovať oblasti zdravotníctva a školstva. Plánuje rozšíriť kapacitu sociálnych zariadení a zabezpečiť kvalitné služby pre seniorov. Medzi najdôležitejšie priority patrí aj rekonštrukcia ciest a mostov, dobudovanie diaľničného prepojenia a diaľničných úsekov D1, D3, ako aj rýchlostných ciest R1 a R3, čo má rozhodne väčší aspekt ako len presmerovanie dopravy. **E. Jurinová** v tejto súvislosti uviedla: *„Čo sa týka ciest, je dôležité určiť si priority. Jednoznačne sa treba pozrieť na zmluvy, pozrieť sa na to, kto ako pracuje, ako funguje správa ciest pod Žilinským samosprávnym krajom.“* (Jurinová, 2017, s. 11) Ľudia v kraji potrebujú diaľnice, aby sa tak odľahčili cesty II. a III. triedy,

³⁹ V prepočte na jedného obyvateľa dlh predstavuje 65 EUR.

⁴⁰ Hodnotenie finančného zdravia zahŕňa popri zákonomnom dlhovom kritériu aj dlhovú službu, záväzky viac ako 60 dní po lehote splatnosti, bilanciu bežného a kapitálového účtu spolu (základná bilancia), či okamžitú bilanciu. Skóre finančného zdravia je možné dosiahnuť v rozmedzí od 0 (najhorší možný výsledok) až po +6 (najlepší výsledok).

⁴¹ V hodnotení boli zohľadňované najmä oblasti predaja a prenájmu majetku, zverejňovanie zmlúv a oblasť personálnej politiky.

a ktoré im zároveň umožnia cestovať do vzdialenejších miest za prácou, do zdravotníckych zariadení, ale aj za kultúrou.

2.6 Banskobystrický samosprávny kraj

Volieb do orgánov Banskobystrického samosprávneho kraja sa zúčastnilo 212 360 z 526 978 oprávnených voličov, čo v percentuálnom vyjadrení predstavuje až 40,29 %-nú účasť, čo možno hodnotiť ako najvyššiu účasť v porovnaní s ostatnými samosprávnymi kraji (viď Tabuľka č. 3). Do funkcie predsedu bol zvolený **Ján Lunter**, ktorý v porovnaní s ostatnými kandidátmi získal najväčší počet hlasov, až 99 169 hlasov, čo predstavuje 48,53 % (viď Tabuľka č. 4). Na druhom mieste sa umiestnil dosluhujúci predseda **Marián Kotleba**, ktorý získal 47 502 hlasov⁴² (23,24 %), a na treťom mieste sa umiestnil **Igor Kašper** so ziskom 21 741 hlasov (10,64 %). Víťaz volieb v Banskobystrickom samosprávnom kraji sa o priazeň voličov uchádzal ako nezávislý kandidát so širokou podporou ľavice a pravece. **J. Lunter** prichádza do regionálnej politiky zo súkromného sektora ako nestranník bez politickej príslušnosti, ktorý zatiaľ s politikou nemá výraznejšie skúsenosti. Zásľuhu na porážke **M. Kotlebu** majú všetky demokratické sily, vládne aj opozičné. Opäť sa raz ukázala vzájomná súdržnosť, kedy ide všetkým o spoločný cieľ bez ohľadu na politickú príslušnosť. Voliči v Banskobystrickom samosprávnom kraji vyslovili svoje jednoznačné *NIE* posilňovaniu extrémistických politických síl.

Občania si do zastupiteľstva samosprávneho kraja zvolili svojich zástupcov v počte 49 poslancov: NEKA 22; SMER-SD 15; SMK-MKP 5; KDH, NOVA, OKS, OĽaNO, SaS 4; MOST-HÍD 1; SNS 1; ĽSNS 1.

Banskobystrický samosprávny kraj sa v rámci hodnotenia finančného zdravia za rok 2016 umiestnil v porovnaní s ostatnými samosprávnymi kraji na predposlednom siedmom mieste, a podľa INEKO získal skóre na úrovni +4,34⁴³. Za Banskobystrickým samosprávnym krajom sa v rebríčku hodnotenia nachádza už len Košický samosprávny kraj. (Údaje o hospodárení VÚC za rok 2016 a výsledné skóre finančného zdravia, 2017) V roku 2016 mal samosprávny kraj dlh na úrovni 25,72 %.

⁴² M. Kotleba získal o 23 895 voličských hlasov menej ako v regionálnych voľbách 2013.

⁴³ Hodnotenie finančného zdravia zahŕňa popri zákonomnom dlhovom kritériu aj dlhovú službu, záväzky viac ako 60 dní po lehote splatnosti, bilanciu bežného a kapitálového účtu spolu (základná bilancia), či okamžitú bilanciu. Skóre finančného zdravia je možné dosiahnuť v rozmedzí od 0 (najhorší možný výsledok) až po +6 (najlepší výsledok).

V hodnotení transparentnosti⁴⁴ za rok 2017, Banskobystrický samosprávny kraj si svoju pozíciu v rebríčku hodnotenia v porovnaní s rokom 2015 pohoršil o 4,9 percentuálneho bodu a klesol o štyri priečky nižšie. Podľa výsledkov hodnotenia TIS, samosprávny kraj sa v hodnotení transparentnosti nachádza na piatom mieste. (Výsledky rebríčku transparentnosti žúp 2017, 2017)

Novozvolený predseda Banskobystrického samosprávneho kraja sa chce zasadiť za širšiu ponuku pracovných príležitostí v kraji, rozvoj turizmu a zavedenie integrovaného dopravného systému. Banskobystrický samosprávny kraj v období rokov 2013 – 2017, kedy bol predsedom **M. Kotleba**, nemal možnosť čerpať finančné prostriedky z EÚ, čím bol výrazne znevýhodnený v porovnaní s ostatnými samosprávnymi kraji. Bolo to hlavne pre štýl problematického vládnutia, spôsob komunikácie **M. Kotlebu** s Vládou Slovenskej republiky, ale aj pre spôsob zamestnávania ľudí na Úrade Banskobystrického samosprávneho kraja. Z Bruselu boli eurofondy pre samosprávny kraj pozastavené a kraj tak prišiel o 20 miliónov EUR, ktoré mohol využiť pre svoj rozvoj. Zostáva už len 2,5 roka na to, aby mohol Banskobystrický samosprávny kraj dobehnúť zameškané a využiť ešte možnosť dočerpať eurofondy, nakoľko sa Programovacie obdobie v roku 2020 končí a doba na čerpanie eurofondov vyprší. V tomto duchu sa vyjadril aj **J. Lunter** a uviedol: „*Za veľmi dôležité považujem, aby sme sa znovu prihlásili k Európskej únii a vztyčili jej vlajku na budove Úradu Banskobystrického samosprávneho kraja. My patríme do Európy a nechceme z nej odísť.*“ (Lunter, 2017, s. 8) Od novozvoleného predsedu **J. Luntera**, ale aj od zastupiteľstva Banskobystrického samosprávneho kraja sa očakáva znovunadobudnutie dôvery zo strany Vlády Slovenskej republiky, ako aj politikov na centrálnej úrovni.

2.7 Prešovský samosprávny kraj

Volieb do orgánov Prešovského samosprávneho kraja sa zúčastnilo 187 983 zo 639 324 oprávnených voličov, čo v percentuálnom vyjadrení predstavuje 29,40 %-nú účasť. Do funkcie predsedu bol zvolený **Milan Majerský**⁴⁵, ktorý

⁴⁴ V hodnotení boli zohľadňované najmä oblasti predaja a prenájmu majetku, zverejňovanie zmlúv a oblasť personálnej politiky.

⁴⁵ M. Majerský bol v čase volieb do orgánov samosprávnych krajov primátorom mesta Levoča. Po zvolení za predsedu Prešovského samosprávneho kraja sa funkcie primátora vzdal v zmysle legislatívnych predpisov, nakoľko sa chce naplno sústrediť na prácu predsedu PSK.

získal 72 366 hlasov, čo predstavuje 40,36 %. Na druhom mieste sa umiestnil **Peter Chudík**, ktorý získal 54 914 hlasov (30,62 %), a na treťom mieste sa umiestnil **Jozef Mihalčín** so ziskom 12 688 hlasov (7,07 %). Víťaz volieb bol silným politickým protikandidátom **P. Chudíka**⁴⁶, a podporilo ho zoskupenie pravicových politických strán KDH, SaS, OĽaNO, NOVA (viď Tabuľka č. 3). **M. Majerský** v rámci svojej kampane navštívil všetky mestá a obce Prešovského samosprávneho kraja, snažil sa dostať k ľuďom čo najbližšie. V jeho víťazstve vidí politická strana KDH svoje oživenie a nádej pre návrat aj do veľkej politiky.

Občania si do zastupiteľstva samosprávneho kraja zvolili svojich zástupcov v počte 62 poslancov⁴⁷: NEKA 22; KDH, SaS, OĽaNO, NOVA 21; SMER-SD 16; SNS 2; ÚSVIT 1.

Prešovský samosprávny kraj sa v hodnotení finančného zdravia za rok 2016, v porovnaní s ostatnými samosprávnymi krajmami, umiestnil na šiestej priečke. Podľa INEKO, samosprávny kraj získal skóre +4,57.⁴⁸ (Údaje o hospodárení VÚC za rok 2016 a výsledné skóre finančného zdravia, 2017) V roku 2016 mal samosprávny kraj dlh na úrovni 32,12 %, a v prepočte na jedného obyvateľa dlh predstavuje 67 EUR.

V hodnotení transparentnosti⁴⁹ za rok 2017, Prešovský samosprávny kraj sa umiestnil na štvrtej priečke spomedzi ostatných samosprávnych krajov. Ako uvádza TIS, v celkovom hodnotení klesol o 2 priečky, a svoju pozíciu si v porovnaní s rokom 2015 pohoršil o 1,9 percentuálneho bodu. (Výsledky rebríčku transparentnosti žúp 2017, 2017)

Novozvolený predseda Prešovského samosprávneho kraja, **M. Majerský**, nechce byť predsedom iba pre pravicového občana, ale pre všetkých obyvateľov kraja. Svoju kampaň zhrnul do troch priorít – *Cesta, Práca, Rodina*. Ako **M. Majerský** uvádza: „*Tam, kde sú cesty, tam príde práca, investori, a kde je práca sú aj rodiny pokope a tohto sa chcem držať.*“ (Majerský, 2017, s. 4)

⁴⁶ P. Chudík sa o miesto predsedu Prešovského samosprávneho kraja uchádzal už piatykrát. Za predsedu PSK bol zvolený vo voľbách do samosprávnych krajov v rokoch 2001, 2005, 2009 a 2013.

⁴⁷ Zastupiteľstvo Prešovského samosprávneho kraja má v porovnaní s ostatnými samosprávnymi krajmami najväčší počet poslancov – 62 (viď Tabuľka č. 5).

⁴⁸ Hodnotenie finančného zdravia zahŕňa popri zákonom dlhovou kritériu aj dlhovú službu, záväzky viac ako 60 dní po lehote splatnosti, bilanciu bežného a kapitálového účtu spolu (základná bilancia), či okamžitú bilanciu. Skóre finančného zdravia je možné dosiahnuť v rozmedzí od 0 (najhorší možný výsledok) až po +6 (najlepší výsledok).

⁴⁹ V hodnotení boli zohľadňované najmä oblasti predaja a prenájmu majetku, zverejňovanie zmlúv a oblasť personálnej politiky.

Chce sa venovať aj mladým ľuďom, aby neodchádzali z kraja, a aby mali zmysel žiť v Prešovskom samosprávnom kraji.

2.8 Košický samosprávny kraj

V Košickom samosprávnom kraji sa volieb zúčastnilo 168 454 zo 630 178 oprávnených voličov, čo v percentuálnom vyjadrení predstavuje 26,73 %-nú účasť. Dosluhujúci predseda **Zdenko Trebuľa**⁵⁰ sa o pozíciu predsedu Košického samosprávneho kraja v regionálnych voľbách 2017 už neuchádzal. Do funkcie predsedu bol zvolený **Rastislav Trnka**, ktorý získal 59 599 hlasov, čo predstavuje 37,80 %. Na druhom mieste sa umiestnil **Richard Raši**⁵¹, ktorý získal 58 724 hlasov (37,24 %), a na treťom mieste sa umiestnil **Karol Pataky** so ziskom 14 843 hlasov (9,41 %). Víťaz volieb, **R. Trnka**, bol silným politickým protikandidátom **R. Rašiho** a podporilo ho zoskupenie pravicových politických strán OĽaNO, SaS, KDH, NOVA, ŠANCA. **R. Trnku** delil od **R. Rašiho** minimálny rozdiel v počte získaných hlasov – 875 hlasov (t. j. 0,56 %; viď Tabuľka č. 3).

Občania si do zastupiteľstva samosprávneho kraja zvolili svojich zástupcov v počte 57 poslancov: KDH, SaS, OĽaNO, NOVA 16; SMER-SD 16; NEKA 16; MOST-HÍD 6; ŠKV 1; SNS 1; SMK-MKP 1.

Košický samosprávny kraj sa v hodnotení finančného zdravia za rok 2016, v porovnaní s ostatnými samosprávnymi kraji, umiestnil najhoršie – umiestnil sa na poslednom mieste a patrí mu ôsma priečka. Podľa hodnotenia INEKO, získal skóre finančného zdravia na úrovni +4,39.⁵² (Údaje o hospodárení VÚC za rok 2016 a výsledné skóre finančného zdravia, 2017) Za rok 2016 samosprávny kraj vykazuje dlh na úrovni 25,49 %, čo v prepočte na jedného obyvateľa predstavuje 52 EUR.

Rovnako, na poslednom mieste sa Košický samosprávny kraj umiestnil aj v hodnotení transparentnosti⁵³. Podľa hodnotenia TIS získal za rok 2017 skóre

⁵⁰ Z. Trebuľa zastával pozíciu predsedu Košického samosprávneho kraja v troch funkčných obdobiach – v rokoch 2005, 2009 a 2013.

⁵¹ R. Raši pôsobí ako primátor mesta Košice a poslanec NR SR.

⁵² Hodnotenie finančného zdravia zahŕňa popri zákonom dlhovom kritériu aj dlhovou službu, záväzky viac ako 60 dní po lehote splatnosti, bilanciu bežného a kapitálového účtu spolu (základná bilancia), či okamžitú bilanciu. Skóre finančného zdravia je možné dosiahnuť v rozmedzí od 0 (najhorší možný výsledok) až po +6 (najlepší výsledok).

⁵³ V hodnotení boli zohľadňované najmä oblasti predaja a prenájmu majetku, zverejňovanie zmlúv a oblast' personálnej politiky.

transparentnosti na úrovni 48 %, čo v porovnaní s rokom 2015 predstavuje pokles o 3 priečky a zníženie pozície o dva percentuálne body. (Výsledky rebríčku transparentnosti žúp 2017, 2017)

Prioritou novozvoleného predsedu Košického samosprávneho kraja, **R. Trnku**, je začať rokovania s novými investormi a spustiť protikorupčný audit na Úrade Košického samosprávneho kraja. V oblasti dopravnej infraštruktúry chce zefektívniť spôsob opráv krajských ciest a riešiť alternatívne návrhy na dostavbu diaľnice D1 a rýchlostnej cesty R2. V poľnohospodárstve chce naštartovať projekt na podporu tzv. *agrokruhov*. Košický samosprávny kraj sa za uplynulých dvanásť rokov uberal cestou, ktorá je neudržateľná a takýmto smerom nemôže pokračovať ďalej. (Trnka, 2017) Ako ďalej **R. Trnka** uviedol: „*Ludia dali jasne najavo, že si aroganciu moci neprajú, a že verejné veci treba robiť inak. S pokorou a väčším záujmom o prospech ľudí.*“ (Trnka, 2017, s. 13)

Tabuľka č. 3: Voľby do VÚC 2017 – Výsledky volieb do orgánov samosprávnych krajov (2017 – 2022)

Por. č.	Názov samosprávneho kraja	Zvolený predseda VÚC	Podpora politických strán	Počet zvolených poslancov	Volebná účasť
1.	Prešovský samosprávny kraj	Milan Majerský 40,36 % (72 366 hlasov) Peter Chudík 30,62 % Jozef Mihalčín 7,07 %	KDH, SaS, OLaNO, NOVA	62 (NEKA 22; KDH, SaS, OLaNO, NOVA 21; SMER-SD 16; SNS 2; ÚSVIT 1)	29,40 %
2.	Košický samosprávny kraj	Rastislav Trnka 37,80 % (59 599 hlasov) Richard Raši 37,24 % Karol Pataky 9,41 %	OLaNO, SaS, KDH, NOVA, ŠANCA	57 (KDH, SaS, OLaNO, NOVA 16; SMER-SD 16; NEKA 16; MOST-HÍD 6; ŠKV 1; SNS 1; SMK-MKP 1)	26,73 %
3.	Žilinský samosprávny kraj	Erika Jurinová 43,67 % (82 034 hlasov) Juraj Blanár 29,77 % Marián Murín 10,34 %	OLaNO, SaS, KDH, OKS, NOVA	57 (NEKA 25; KDH, SaS, OLaNO, NOVA, OKS 17; SMER-SD 10; SNS 5)	33,84 %
4.	Nitriansky samosprávny kraj	Milan Belica 34,10 % (52 184 hlasov) Ján Greško 17,24% Milan Uhrík 15,36 %	SMER-SD, SNS, MOST-HÍD	54 (SMER-SD, SNS, MOST-HÍD 17; NEKA 15; SMK-MKP 11; KDH, SaS, OLaNO, NOVA, OKS, ŠANCA 10; LS NS 1)	26,83 %

5.	Bansko-bystrický samosprávny kraj	Ján Lunter 48,53 % (99 169 hlasov) Marián Kotleba 23,24 % Igor Kašper 10,64 %	NEKA	49 (NEKA 22 ; SMER-SD 15 ; SMK-MKP 5 ; KDH, SaS, OĽaNO, NOVA, OKS 4 ; SNS 1 ; MOST-HÍD 1 ; LS NS 1)	40,29 % (naj-vyššia účasť)
6.	Bratislavský samosprávny kraj	Juraj Droba 20,42 % (36 864 hlasov) Rudolf Kusý 18,55 % Milan Ftáčnik 17,53 %	SaS, OĽaNO, SMK-MKP, NOVA, OKS, ZZ, DÚ	50 (NEKA 25 ; KDH, SaS, OĽaNO, NOVA, OKS, SMK-MKP, ZZ, DÚ 17 ; SMER-SD, MOST-HÍD, SKOK-ELD, SZ, SDKÚ-DS, STAROSTOVIA A NEKA 6 ; DOMA DOBRE 1 ; NF 1)	31,34 %
7.	Trenčiansky samosprávny kraj	Jaroslav Baška 49,98 % (62 807 hlasov) Renáta Kaščáková 25,13 % Štefan Škultéty 13,85 %	SMER-SD, SNS, MOST-HÍD, SZ	47 (NEKA 22 ; SMER-SD, SNS, MOST-HÍD, SZ 16 ; KDH, SaS, OĽaNO, NOVA, OKS, ZZ, DÚ 9)	26,32 % (druhá naj-nižšia účasť)
8.	Trnavský samosprávny kraj	Jozef Viskupič 42,90 % (48 584 hlasov) Tibor Mikuš 30,55 % József Berényi 17,14 %	OĽaNO, SaS, KDH, OKS, ZZ, DÚ	40 (NEKA 14 ; SMK-MKP 13 ; KDH, SaS, OĽaNO, OKS, ZZ, DÚ 11 ; MOST-HÍD 1 ; SMER-SD 1)	24,74 % (najnižšia účasť)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa zdrojov ŠÚ SR: Súhrnné výsledky hlasovania, ŠÚ SR, 2017. Dostupné na internete: <http://volby.statistics.sk/osk/osk2017/sk/data01.htm>

Tabuľka č. 4: Voľby do VÚC 2017 – Poradie zvolených predsedov samosprávnych krajov podľa počtu získaných hlasov

Zvolený predseda/predsedníčka samosprávneho kraja	Počet získaných hlasov	Percentuálny podiel
Ján Lunter Banskobystrický samosprávny kraj	99 169	48,53 %
Erika Jurinová Žilinský samosprávny kraj	82 034	43,67 %
Milan Majerský Prešovský samosprávny kraj	72 366	40,36 %

Jaroslav Baška Trenčiansky samosprávny kraj	62 807	49,98 %
Rastislav Trnka Košický samosprávny kraj	59 599	37,80 %
Milan Belica Nitriansky samosprávny kraj	52 184	34,10 %
Jozef Viskupič Trnavský samosprávny kraj	48 584	42,90 %
Juraj Droba Bratislavský samosprávny kraj	36 864	20,42 %

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa zdrojov ŠÚ SR: Voľby predsedov samosprávnych krajov, ŠÚ SR, 2017. Dostupné na internete: <http://volby.statistics.sk/osk/osk2017/sk/data02.html>

Tabuľka č. 5: Voľby do VÚC 2017 – Poradie samosprávnych krajov podľa počtu zvolených poslancov

Názov samosprávneho kraja	Počet poslancov	Zloženie zastupiteľstva podľa príslušnosti k PS
Prešovský samosprávny kraj	62	NEKA 22 ; KDH, SaS, OĽaNO, NOVA 21 ; SMER-SD 16 ; SNS 2 ; ÚSVIT 1
Košický samosprávny kraj	57	KDH, SaS, OĽaNO, NOVA 16 ; SMER-SD 16 ; NEKA 16 ; MOST-HÍD 6 ; ŠKV 1 ; SNS 1 ; SMK-MKP 1
Žilinský samosprávny kraj	57	NEKA 25 ; KDH, SaS, OĽaNO, NOVA, OKS 17 ; SMER-SD 10 ; SNS 5
Nitriansky samosprávny kraj	54	SMER-SD, SNS, MOST-HÍD 17 ; NEKA 15 ; SMK-MKP 11 ; KDH, SaS, OĽaNO, NOVA, OKS, ŠANCA 10 ; ĽS NS 1
Bratislavský samosprávny kraj	50	NEKA 25 ; KDH, SaS, OĽaNO, NOVA, OKS, SMK-MKP, ZZ, DÚ 17 ; SMER-SD, MOST-HÍD, SKOK-ELD, SZ, SDKÚ-DS, STAROSTOVIA A NEKA 6 ; DOMA DOBRE 1 ; NF 1
Banskobystrický samosprávny kraj	49	NEKA 22 ; SMER-SD 15 ; SMK-MKP 5 ; KDH, SaS, OĽaNO, NOVA, OKS 4 ; SNS 1 ; MOST-HÍD 1 ; ĽS NS 1
Trenčiansky samosprávny kraj	47	NEKA 22 ; SMER-SD, SNS, MOST-HÍD, SZ 16 ; KDH, SaS, OĽaNO, NOVA, OKS, ZZ, DÚ 9
Trnavský samosprávny kraj	40	NEKA 14 ; SMK-MKP 13 ; KDH, SaS, OĽaNO, OKS, ZZ, DÚ 11 ; MOST-HÍD 1 ; SMER-SD 1

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa zdrojov ŠÚ SR: Voľby do zastupiteľstiev samosprávnych krajov, ŠÚ SR, 2017. Dostupné na internete: <http://volby.statistics.sk/osk/osk2017/sk/data03.html>

3 Voľby do orgánov samosprávnych krajov – špecifiká regionálnych volieb 2017

Voľby do orgánov samosprávnych krajov, ktoré sa 4. novembra 2017 konali v poradí už piatykrát (2001, 2005, 2009, 2013 a 2017) sa vyznačujú niekoľkými špecifikami, ktorými sa odlišujú od volieb predošlých.

Napriek prognózam, ktoré prinášali agentúry, volebné výsledky boli pre mnohých prekvapením. Vládne strany utrpeli vo voľbách do orgánov samosprávnych krajov porážku. Naopak, veľká podpora sa dostala mimoparlamentným stranám, ako aj koalíciám opozičných pravicových strán. Výrazný úspech zaznamenali aj nezávislí kandidáti. Na základe uvedených skutočností možno len konštatovať, že v spoločnosti sa rozhýbali sily, ktoré nesúhlasia s nastaveným poriadkom a žiadajú si zmenu. Výsledky volieb do orgánov samosprávnych krajov sú toho jednoznačným dôkazom. Voliči vo voľbách dali najavo svoju nespokojnosť, odklonili sa od štandardných politických strán a rozhodli sa uprednostniť iné alternatívy.

3.1 Úspech vs. neúspech politických strán v regionálnych voľbách 2017

Z porovnania údajov, uvedených v tabuľkách č. 6 a č. 7 vyplýva, že v regionálnych voľbách 2017 sa o priazeň voličov uchádzali politické strany a ďalší kandidáti, ktorí svoju pozíciu obhajovali samostatne alebo v koalícii s ďalšími politickými stranami, o priazeň voličov sa uchádzali prvýkrát alebo naopak, o voličskú priazeň sa neuchádzali. Vyhodnotiť skutočnú úspešnosť politických strán nie je vôbec jednoduché, a to hlavne pre početnosť a nečitateľnosť vytvorených koalíčných zoskupení.

1. Fenoménom volieb do vyšších územných celkov, konaných v novembri 2017, je nárast počtu nezávislých kandidátov, čo možno do istej miery vnímať ako trend poklesu dôvery voči klasickej politike. Podobne aj v komunálnych voľbách 2014 občania odmietli stranických kandidátov a dali šancu nezávislým kandidátom⁵⁴, pretože práve v obciach, mestách a rovnako i v samosprávnych krajoch majú občania najväčšie príležitosti na to, aby mohli chod vecí verejných ovplyvniť. Regionálne voľby 2017 sú zároveň dôkazom toho, že jednoduchá

⁵⁴ V komunálnych voľbách, ktoré sa v podmienkach Slovenskej republiky uskutočnili 15. novembra 2014, nominanti NEKA obsadili 1 104 miest starostov a primátorov – t. j. 37,95 %-ná úspešnosť, a 6 000 poslanceckých miest – t. j. 28,91 %-ná úspešnosť.

závislosť medzi popularitou politickej strany a výsledkom volieb na regionálnej úrovni nie je možná.

Tabuľka č. 6: Voľby do VÚC 2017 – Počet poslaneckých miest podľa vybraných politických strán v samosprávnych krajoch (2017 – 2022)

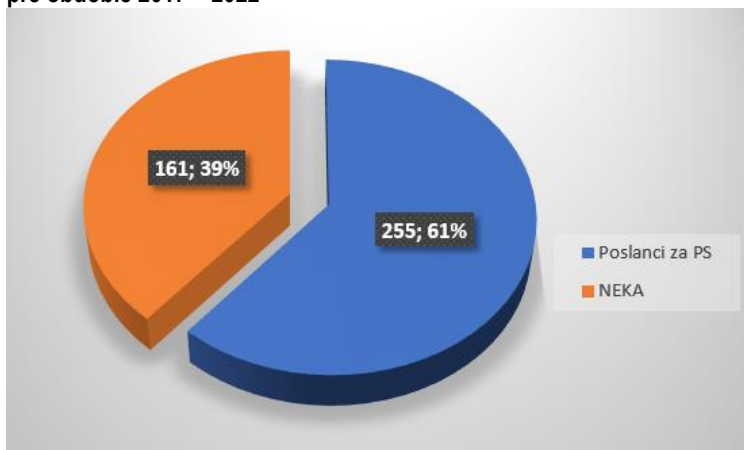
Politická strana	BSK	TTSK	TSK	NSK	ŽSK	BBSK	PSK	KSK	Počet poslancov spolu
MOST-HÍD, SNS, SMER-SD				17					17
KDH, NOVA, OĽaNO, SaS							21	16	37
MOST-HÍD, SNS, SMER-SD, SZ			16						16
KDH, NOVA, OKS, OĽaNO, SaS					17	4			21
KDH, OKS, OĽaNO, SaS, ZZ, DÚ		11							11
KDH, NOVA, OKS, OĽaNO, SaS, ZZ, DÚ			9						9
KDH, NOVA, OKS, OĽaNO, SaS, ŠANCA				10					10
STAROSTOVIA A NEKA, MOST-HÍD, SDKÚ-DS, SMER-SD, SZ, SKOK-ELD	6								6
KDH, NOVA, OKS, OĽaNO, SaS, DÚ, SMK-MKP, ZZ	17								17
NEKA	25	14	22	15	25	22	22	16	161
DOMA DOBRE	1								1
ĽSNS				1		1			2
MOST-HÍD		1				1		6	8

NF	1								1
SNS					5	1	2	1	9
SMER-SD		1			10	15	16	16	58
SMK-MKP		13		11		5		1	30
ÚSVIT							1		1
ŠKV								1	1
SPOLU	50	40	47	54	57	49	62	57	416

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa zdrojov ŠÚ SR: Počet a podiel poslancov zvolených do zastupiteľstiev podľa politických subjektov, ŠÚ SR, 2013. Dostupné na internete: <http://volby.statistics.sk/osk/osk2017/sk/data03.html>

Vo voľbách do zastupiteľstiev samosprávnych krajov, konaných v novembri 2017, bolo zvolených osem poslancov viac, t. j. 416 poslancov (viď Tabuľka č. 6), ako vo voľbách 2013 (viď Tabuľka č. 7). Nezávislí kandidáti (NEKA) získali v zastupiteľstvách samosprávnych krajov až 161 poslancov, teda získali najviac kresiel v porovnaní s ostatnými predstaviteľmi politických strán, čo v percentuálnom vyjadrení predstavuje až 39 %-né zastúpenie (viď Graf č. 1). Zastúpenie poslancov za politické strany sa v zastupiteľstvách samosprávnych krajov po voľbách 2017 vzhľadom na nárast počtu nezávislých kandidátov znížilo, aj keď celkový počet poslancov sa oproti roku 2013 zvýšil o 8 poslancov.

Graf č. 1: Voľby do VÚC 2017 – Počet NEKA z celkového počtu poslancov, zvolených pre obdobie 2017 – 2022

Zdroj: Vlastné spracovanie

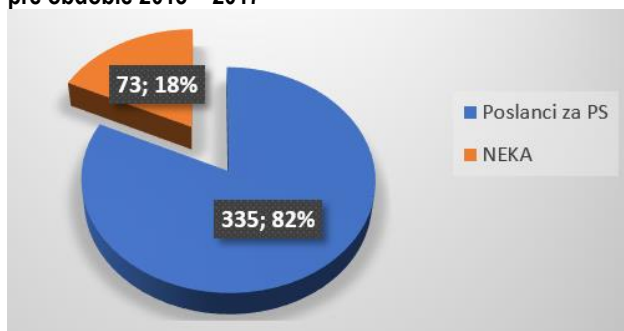
Nástup nezávislých kandidátov možno vnímať ako protest proti štandardným politickým stranám, ktorým voliči prestali dôverovať, alebo sa nedokázali stotožniť s ich programovými cieľmi. Uvedené potvrdzuje aj **M. Horský**, ktorý dodáva, že: „Ak občania odmietajú zvoliť stranických kandidátov, dávajú šancu nečitateľným kandidátom, tzv. nezávislým, ktorí na zvolenie a politickú legitimitu často potrebujú pár sto hlasov.“ (Horský, 2013, s. 2) Mnohí z nezávislých kandidátov boli pôvodne stranicky angažovaní, prišli z iných politických strán, a teda ich nezávislosť zostáva skôr otázná ako jednoznačná.

Napr. v Bratislavskom samosprávnom kraji si po regionálnych voľbách 2017 do zastupiteľstva zasadne až 25 nezávislých kandidátov, čo je presná polovica z celkového počtu poslancov (viď Tabuľka č. 3). Nezávislí kandidáti môžu do istej miery vytvárať neistotu a isté riziko, a to najmä pri hlasovaní, nakoľko až do samotného hlasovania budú nečitateľní. V konečnom dôsledku, nezávislí kandidáti sa k ničomu nezaväzujú a nemusia sa ani politicky zodpovedať.

Pre porovnanie možno uviesť:

Vo voľbách do zastupiteľstiev samosprávnych krajov, konaných v roku 2013, bolo zvolených spolu 408 poslancov (viď Tabuľka č. 7) a z toho 73 nezávislých kandidátov⁵⁵ (NEKA), čo v percentuálnom vyjadrení predstavovalo 18 % z celkového počtu zvolených poslancov (viď Graf č. 2).

Graf č. 2: Voľby do VÚC 2013 – Počet NEKA z celkového počtu poslancov, zvolených pre obdobie 2013 – 2017

Zdroj: Vlastné spracovanie

⁵⁵ Pre porovnanie, nezávislí kandidáti v regionálnych voľbách 2001 získali 18 mandátov z celkového počtu 401; v regionálnych voľbách 2005 sa ich podiel zvýšil na 39 z celkového počtu 412 mandátov; v regionálnych voľbách 2009 sa ich podiel opäť zvýšil a získali 55 mandátov z celkového počtu 408 mandátov.

Tabuľka č. 7: Voľby do VÚC 2013 – Počet poslaneckých miest podľa vybraných politických strán v samosprávnych krajoch (2013 – 2017)

Politická strana	BSK	TTSK	TSK	NSK	ŽSK	BBSK	PSK	KSK	Počet poslancov v spolu
SDKÚ-DS, SZ, OKS, SMK-MKP, SaS, KDH, MOST-HÍD	34								34
KDH, SDKÚ-DS		7							7
KDH, OKS, SaS, NOVA, MOST-HÍD, SDKÚ-DS			8						8
MOST-HÍD, SDKÚ-DS, SaS, OKS, NOVA				3					3
KDH, SDKÚ-DS, SaS, MOST-HÍD					16				16
SDKÚ-DS, NOVA, SaS						2			2
KDH, MOST-HÍD, SDKÚ-DS							19	15	34
NEKA	6	6	11	4	16	13	6	11	73
NaS	1								1
NF	1								1
SMER-SD	1	12	25		19		35	26	118
SMER-SD, KDH				32		25			57
ZZ, DÚ	1		1						2
SMK-MKP		11		14		5		4	34
MOST-HÍD		4							4
SNS				1	3	1			5
NOVA							1		1
NOVA, OKS					1				1
ĽS-HZDS					2				2

LS-HZDS, HZD						1			1
LSNS						1			1
SZ						1			1
ÚSVIT							1		1
KDS								1	1
SPOLU	44	40	45	54	57	49	62	57	408

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa zdrojov ŠÚ SR: Počet a podiel poslancov zvolených do zastupiteľstiev podľa politických strán a nezávislí kandidáti, ŠÚ SR, 2013. Dostupné na internete: http://volby.statistics.sk/osk/osk2013/VUC/Tabulka3_sk.html

Porovnaním výsledkov regionálnych volieb 2017 a 2013 možno jednoznačne konštatovať, že najvýraznejší posun v počte získaných voličských hlasov zaznamenali nezávislí kandidáti, ktorí vo voľbách do zastupiteľstiev samosprávnych krajov, konaných v roku 2017, získali až 161 poslaneckých mandátov, čo presne zodpovedá počtu mandátov, ktoré vo voľbách do zastupiteľstiev samosprávnych krajov, konaných v roku 2013, získala vládna strana SMER-SD. Uvedený fakt len potvrdzuje skutočnosť, že vládna strana SMER-SD stráca svoj vplyv v regionálnych štruktúrach a vplyv nezávislých kandidátov sa výrazne posilňuje.⁵⁶

2. Na druhom mieste v počte poslaneckých kresiel v zastupiteľstvách samosprávnych krajov sa umiestnila strana SMER-SD s počtom 88 mandátov (viď Tabuľka č. 6). Najviac, 16 mandátov získala strana v Košickom a v Prešovskom samosprávnom kraji, 15 v Banskobystrickom samosprávnom kraji, 10 v Žilinskom samosprávnom kraji a najmenej, iba 1 mandát v Trnavskom samosprávnom kraji. Ďalších 30 mandátov obhájila strana v rámci vytvorených koalícií spolu s ostatnými politickými stranami. Strana SMER-SD stratila svoju pozíciu v štyroch samosprávnych krajoch: v Košickom, Prešovskom, Žilinskom a v Trnavskom samosprávnom kraji. Iba dvaja predsedovia samosprávnych krajov, podporovaní vládou stranou SMER-SD, obhájili svoju pozíciu: **M. Belica**⁵⁷ v Nitrianskom samosprávnom kraji a **J. Baška**⁵⁸ v Trenčianskom

⁵⁶ Pre porovnanie, vo voľbách do zastupiteľstiev samosprávnych krajov, konaných v roku 2017, strana SMER-SD obhájila 88 mandátov.

⁵⁷ M. Belica bol na miesto predsedu Nitrianskeho samosprávneho kraja zvolený už piatykrát – zvolený bol v rokoch 2001, 2005, 2009, 2013 a 2017.

⁵⁸ J. Baška bol na miesto predsedu Trenčianskeho samosprávneho kraja zvolený druhýkrát – zvolený bol v rokoch 2013 a 2017.

samosprávnom kraji. Vo voľbách bolo zvolených šesť nových predsedov samosprávnych krajov: **J. Droba** v Bratislavskom samosprávnom kraji, **J. Viskupič** v Trnavskom samosprávnom kraji, **E. Jurinová** v Žilinskom samosprávnom kraji, **J. Lunter** v Banskobystrickom samosprávnom kraji, **M. Majerský** v Prešovskom samosprávnom kraji a **R. Trnka** v Košickom samosprávnom kraji. Ako uviedol **M. Maďarič**: „*Prehru neutrpeli len kandidáti, ale strana ako taká.*“ (Maďarič, 2017, s. 3) Ak strana SMER-SD nechce v tomto trende ďalej pokračovať, musí urobiť „*výrazné zmeny na viacerých úrovniach strany, a to politické, programové aj personálne*“ – uviedol **M. Maďarič** pre denník PRAVDA. (Maďarič, 2017, s. 3) Ak je v záujme strany SMER-SD i naďalej pôsobiť vo vysokej politike, musí sa prispôbiť požiadavkám spoločnosti a voličom ponúknuť také odpovede na ich otázky, ktoré budú presvedčivé a dôveryhodné. Výsledky volieb sú silným signálom nielen pre stranu SMER-SD, ale aj pre ďalšie politické strany. Nastal čas na sebareflexiu, analýzu a následnú zmenu štýlu a formy politiky.

3. V počte získaných poslaneckých miest vládna strana SNS získala spolu iba 9 mandátov. Najviac, 5 mandátov získala v Žilinskom samosprávnom kraji, 2 mandáty v Prešovskom samosprávnom kraji, a po jednom mandáte v Banskobystrickom a v Košickom samosprávnom kraji (viď Tabuľka č. 6). Strana SNS postavila svojich kandidátov na predsedu v štyroch samosprávnych krajoch – v Bratislavskom, Žilinskom, Prešovskom a v Košickom samosprávnom kraji, no neuspela ani v jednom z uvedených krajov. Ak má strana SNS záujem zotrvať vo vysokej politike, musí rozhodne obnoviť svoju dôveryhodnosť. Musí vyhodnotiť povolebnú analýzu, chybné rozhodnutia a vykonať nápravu.

4. Vo voľbách do zastupiteľstiev samosprávnych krajov získala vládna strana MOST-HÍD len 10 mandátov. Najviac, 6 mandátov získala strana v Košickom samosprávnom kraji, a po jednom mandáte v Trnavskom a v Banskobystrickom samosprávnom kraji. Ďalšie dva mandáty získala strana v rámci vytvorených koalícií spolu s ostatnými politickými stranami (viď Tabuľka č. 6). Strana MOST-HÍD mala svojich kandidátov na predsedu v dvoch samosprávnych krajoch – v Trnavskom a v Košickom samosprávnom kraji, avšak títo neuspeli. Na základe volebných výsledkov možno konštatovať, že strana MOST-HÍD nemá silné regionálne štruktúry ako napr. strana SMK-MKP. Medzi stranami MOST-HÍD a SMK-MKP dlhodobo prebieha nezdravá súťaž. **J. Berényi** tento stav okomentoval nasledovne: „*Vstupom strany MOST-HÍD do koalície spolu so stranami SMER-SD a SNS si strana MOST-HÍD poškodila.*

Voliči toto politické rozhodnutie neocenili a časť voličského spektra sa priklonila k strane SMK-MKP.“ (Berényi, 6. 11. 2017)

5. Strana KDH vo voľbách do zastupiteľstiev samosprávnych krajov obstála spomedzi opozičných politických strán najlepšie – so ziskom až 47 mandátov, ktoré obhájila vstupom do širších koalícií spolu s ostatnými politickými stranami (viď Tabuľka č. 6). Po voľbách do samosprávnych krajov, konaných v novembri 2017, sa tak strana stala najúspešnejšou mimoparlamentnou politickou stranou. Svoje víťazstvo vníma ako možný návrat do veľkej politiky. Na základe volebných výsledkov možno konštatovať, že strana KDH i napriek tomu, že nemá svoje zastúpenie v parlamente, je silná v regionálnych štruktúrach. Ako uviedol **A. Hlina**: *„Netreba sa brániť spolupráci, ktorá prináša výsledky... Politika je o riešeníach, o dohode, nie o láske.*“ (Hlina, 6. 11. 2017) KDH má svoju históriu. Svoju pozíciu si strana v parlamente udržala celých 25 rokov, iba vo voľbách v roku 2016 sa do Národnej rady Slovenskej republiky nedostala. Strana je na svojom vzostupe – má druhý najväčší počet poslancov v zastupiteľstvách samosprávnych krajov (viď Tabuľka č. 6), a miesto predsedu v Prešovskom samosprávnom kraji (viď Tabuľka č. 3). Výsledky volieb ukázali, že KDH svoje miesto v spoločnosti rozhodne má.

6. Strana SMK-MKP so ziskom 33 poslaneckých mandátov je druhou najúspešnejšou mimoparlamentnou politickou stranou. Strana získala oveľa viac mandátov ako vládna strana MOST-HÍD. Ako uviedol **J. Berényi**: *„Strana SMK-MKP je spoľahlivý klub, ktorý plní maďarské ciele v Slovenskej republike. Platíme dane a politické aktivity nás zaväzujú k Slovenskej republike.*“ (Berényi, 6. 11. 2017) Strana má najväčšiu podporu v Trnavskom samosprávnom kraji, kde získala až 13 mandátov. V Nitrianskom samosprávnom kraji získala 11 mandátov, 5 mandátov v Banskobystrickom samosprávnom kraji a 1 mandát v Košickom samosprávnom kraji. Ďalšie 3 mandáty získala strana v Bratislavskom samosprávnom kraji vstupom do širšej koalície s ostatnými politickými stranami (viď Tabuľka č. 6).

7. Podľa volebných výsledkov – strany OĽaNO, SaS, ale aj KDH možno označiť za víťazné opozičné politické strany volieb do orgánov samosprávnych krajov. V zastupiteľstvách samosprávnych krajov sa im podarilo získať poslanecké mandáty v rámci vytvorených koalícií (viď Tabuľka č. 3). Opozičné pravicové politické strany vytvorenými koalíciami podporovali aj kandidátov na predsedov. Pokiaľ ide o jednokolovú voľbu na pozíciu predsedov samosprávnych krajov možno konštatovať, že pravicová koalícia lepšie využila

zmenu zákona, ktorú paradoxne presadili vládne strany SMER-SD a MOST-HÍD, a v šiestich krajoch bola úspešná: v Bratislavskom, Trnavskom, Žilinskom, Banskobystrickom, Prešovskom a v Košickom samosprávnom kraji. Zaujímavosťou je fakt, že strana OĽaNO, ktorá má v Národnej rade Slovenskej republiky iba 16 poslancov, vo voľbách do zastupiteľstiev samosprávnych krajov získala v rámci vytvorených koalícií až 24 mandátov⁵⁹, čím si výrazne posilnila svoju pozíciu na regionálnej úrovni. Vo voľbách obstála lepšie ako strana SaS, ktorá z celkového počtu 416 mandátov obhájila 9 mandátov.⁶⁰ Vychádzajúc z výsledkov volieb však možno očakávať oslabenie strany OĽaNO, pretože **J. Viskupič** a **E. Jurinová** ako novozvolení predsedovia samosprávnych krajov sa svojho poslaneckého mandátu v Národnej rade Slovenskej republiky vzdali a boli nahradení novými členmi strany OĽaNO.⁶¹ Kandidáti OĽaNO, SaS a KDH dokázali poraziť kandidátov vládnej strany SMER-SD, kandidujúcich na miesto predsedu samosprávneho kraja až v piatich samosprávnych krajoch: v Bratislavskom, Trnavskom, Žilinskom, Prešovskom a v Košickom samosprávnom kraji.

8. Aj strana ĽSNS postavila do volieb svojich kandidátov. Strana získala moc legitímne, keď bol **M. Kotleba** vo voľbách do orgánov samosprávnych krajov v roku 2013 zvolený za predsedu Banskobystrického samosprávneho kraja. V parlamentných voľbách 2016 sa strana dostala aj do Národnej rady Slovenskej republiky. V regionálnych voľbách 2017 mala ĽSNS 5 kandidátov na predsedu samosprávneho kraja – v Banskobystrickom, Nitrianskom, Žilinskom, Prešovskom a v Košickom samosprávnom kraji, a 334 kandidátov na poslancov do zastupiteľstiev samosprávnych krajov. I keď strana zjemnila svoju rétoriku a poslanci si kontrolujú svoje vyjadrenia, voliči dali jasne najavo, že sa nepodpíšu pod rozmáhanie sa extrémistických politických síl. Viera a voľba v demokratické hodnoty a princípy tak hrdo zvíťazila. Stranu ĽSNS možno hodnotiť ako stranu jedného muža, ktorý pretavil svoju popularitu až do vysokej politiky (NR SR).⁶² Vo voľbách strana získala 2 poslanecké miesta – po jednom mandáte v Nitrianskom a v Banskobystrickom samosprávnom kraji (viď Tabuľka

⁵⁹ V regionálnych voľbách 2013 strana OĽaNO svojich kandidátov nemala.

⁶⁰ V regionálnych voľbách 2013 strana SaS v rámci vytvorených koalícií obhájila 9 poslaneckých kresiel z celkového počtu 408.

⁶¹ J. Viskupič a E. Jurinová sú zakladateľmi strany OĽaNO a jej výraznými osobnosťami.

⁶² Podobne aj strana B. Kollára SME RODINA je stranou jedného muža, jednej tváre. V parlamentných voľbách 2016 sa dostala strana do NR SR, no nemá vybudované svoje kádre v regionálnych štruktúrach.

č. 6). Strana ĽSNS síce neuspela v regionálnych voľbách 2017, no vo veľkej politike zostáva a do budúcich parlamentných volieb si môže svoju pozíciu posilniť a opäť obhájiť svoje mandáty v parlamente. V tejto súvislosti **E. Kováčová** zdôrazňuje, že pokiaľ sa skutočnými problémami ľudí kompetentní nebudú zaoberať: „*bude sa v spoločnosti zväčšovať priestor pre nežiaduce pravicovo-radikálne skupiny, ktoré v konečnom dôsledku moc získajú legitímne, a či sa nám to bude páčiť alebo nie, budeme ich musieť akceptovať.*“ (Kováčová, 2014, s. 216) Preto nemožno poľaviť v ostražitosti a aj naďalej je nevyhnutné presadzovať a zdôrazňovať demokratické princípy a hodnoty modernej demokratickej spoločnosti, aby extrémistické politické sily nemali priestor na svoje šírenie. Aj keď strana ĽSNS získala iba 2 poslanceké mandáty, hrozba šírenia extrémizmu ešte nie je úplne zažehnaná.

9. Do funkcie predsedu Žilinského samosprávneho kraja bola vo voľbách historicky prvýkrát zvolená žena. Do zastupiteľstiev bolo zvolených 58 žien, pričom najviac žien v počte 13 bolo zvolených v Bratislavskom samosprávnom kraji. Najmenej žien bolo zvolených v Trnavskom samosprávnom kraji v počte 3 (viď Tabuľka č. 8).

Tabuľka č. 8: Voľby do VÚC 2017 – Počet poslancov v zastupiteľstvách samosprávnych krajov Ženy/Muži (2017 – 2022)

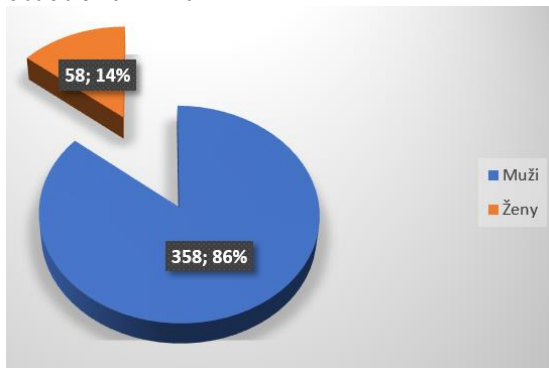
Samosprávny kraj	M	Ž
BSK	37	13
TTSK	37	3
TSK	36	11
NSK	48	6
ŽSK	50	7
BBSK	44	5
PSK	54	8
KSK	52	5
Spoľu	358	58

Zdroj: Vlastné spracovanie⁶³

Z celkového počtu 416 zvolených poslancov do zastupiteľstiev samosprávnych krajov, 58 mandátov reprezentujú ženy (viď Tabuľka č. 8), čo v percentuálnom vyjadrení predstavuje len 14 %-né zastúpenie (viď Graf č. 3).

⁶³ Niektoré údaje z hľadiska štatistických zdrojov však neboli zistiteľné, preto ich bolo potrebné upraviť vlastným metodickým výpočtom, aby mohli byť výsledky medzi jednotlivými samosprávnymi kraji porovnateľné.

Graf č. 3: Voľby do VÚC 2017 – Zastúpenie poslancov v zastupiteľstvách Ž/M pre obdobie 2017 – 2022

Zdroj: Vlastné spracovanie

Pre porovnanie možno uviesť:

Vo voľbách do zastupiteľstiev samosprávnych krajov, konaných v roku 2013, bolo zvolených spolu 408 poslancov (viď Tabuľka č. 7) a z toho 64 žien, čo v percentuálnom vyjadrení predstavovalo 16 % z celkového počtu zvolených poslancov (viď Graf č. 4). Najviac žien v počte 13 bolo zvolených v Trenčianskom samosprávnom kraji, a naopak najmenej žien bolo zvolených v Žilinskom samosprávnom kraji v počte 4 (viď Tabuľka č. 9).

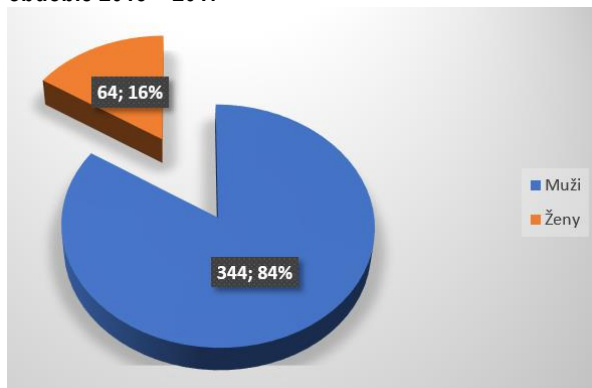
Tabuľka č. 9: Voľby do VÚC 2013 – Počet poslancov v zastupiteľstvách samosprávnych krajov Ženy/Muži (2013 – 2017)

Samosprávny kraj	M	Ž
BSK	34	10
TTSK	35	5
TSK	32	13
NSK	45	9
ŽSK	53	4
BBSK	42	7
PSK	57	5
KSK	46	11
Spolu	344	64

Zdroj: Vlastné spracovanie.⁶⁴

⁶⁴ Niektoré údaje z hľadiska štatistických zdrojov však neboli zistiteľné, preto ich bolo potrebné upraviť vlastným metodickým výpočtom, aby mohli byť výsledky medzi jednotlivými samosprávnymi kraji porovnateľné.

Graf č. 4: Voľby do VÚC 2013 – Zastúpenie poslancov v zastupiteľstvách Ž/M pre obdobie 2013 – 2017

Zdroj: Vlastné spracovanie.

Na základe uvedeného porovnania možno konštatovať, že napriek nízkemu zastúpeniu žien v politike všeobecne, počet žien zastúpených na regionálnej úrovni v zastupiteľstvách samosprávnych krajov pre funkčné obdobie 2017 – 2022 sa dokonca znížil o 6 poslaneckých mandátov a to i napriek tomu, že vo voľbách 2017 voliči zvolili o 8 poslancov viac ako v roku 2013. Na základe uvedených faktov si možno dovoliť konštatovanie, že záujem žien o politické angažovanie sa je nízke. V konečnom dôsledku, i samotní voliči vo výbere uprednostňujú skôr mužských reprezentantov politických strán. Ženy akoby nemali záujem, nie sú dosť aktívne v politických stranách a keď áno, skôr sa angažujú v liberálne orientovaných stranách. Naopak, v konzervatívnych a extrémistických stranách svoj priestor na realizáciu nachádzajú skôr muži.

3.2 Úspech vs. neúspech kandidátov na predsedu samosprávneho kraja

1. Najmenší počet hlasov postačoval **J. Drobovi**, ktorý v Bratislavskom samosprávnom kraji kandidoval na pozíciu predsedu, aj keď podľa prieskumov veľké šance na víťazstvo nemal. **J. Drobovi** na víťazstvo stačilo len 36 864 hlasov, čo je najmenej v porovnaní s ostatnými kandidátmi na pozíciu predsedu samosprávneho kraja v regionálnych voľbách 2017 (viď Tabuľka č. 4). Z predvolebných prieskumov však ako silný kandidát na pozíciu predsedu vychádzal **M. Ftáčnik** ako nezávislý kandidát. V závere kampane mu podporu vyjadrila vládna strana SMER-SD, a práve toto rozhodnutie pokladá **M. Ftáčnik**

za príčinu svojho neúspechu, pretože vládna strana SMER-SD mu svojim rozhodnutím ohrozila nezávislosť, ktorú deklaroval. Nemal príliš výraznú kampaň, viedol ju skôr akademicky a na záverečnú časť sa príliš nesústredil. K podpore strany SMER-SD sa nedokázal jednoznačne vyjadriť, čím mohol samotných voličov strany SMER-SD zneistiť, čo sa mu zrejme stalo aj osudným. Uvedené vo svoj prospech využil **J. Droba**, ktorý naopak svoju kampaň v závere posilnil.⁶⁵ Mesto Bratislava je podľa volebných výsledkov z minulosti orientované skôr pravicovo, čo sa opäť potvrdilo aj v regionálnych voľbách 2017.

2. Víťaz volieb v Trnavskom samosprávnom kraji, **J. Viskupič**, bol silným politickým protikandidátom **T. Mikuša** a podporilo ho zoskupenie pravicových politických strán OĽaNO, SaS, KDĽ, OKS, ZZ, DÚ. **J. Viskupič** vo voľbách porazil silného kandidáta vládnej strany SMER-SD s rozdielom 13 983 voličských hlasov. **T. Mikuš** nemal vypracovanú výraznejšiu koncepciu kraja, ktorou by presvedčil voliča, a miesto predsedu samosprávneho kraja tretikrát neobhájil. Trnavský samosprávny kraj sa vo voľbách do samosprávnych krajov vyznačoval najnižšou volebnou účasťou v porovnaní s ostatnými samosprávnymi kraji (24,74 %; viď Tabuľka č. 3). Svojím rozhodnutím dali voliči najavo, že sú z politiky, ktorá bola v kraji presadzovaná, unavení a rovnako chcú zmenu ako voliči v Žilinskom, Košickom, Prešovskom a v Bratislavskom samosprávnom kraji.

3. V Trenčianskom samosprávnom kraji **J. Baška** počtom hlasov 62 807 (49,98 %) získal najväčší percentuálny podiel v porovnaní s ostatnými kandidátmi na pozíciu predsedu samosprávneho kraja⁶⁶ (viď Tabuľka č. 4). Trenčiansky samosprávny kraj sa vo voľbách do orgánov samosprávnych krajov vyznačoval druhou najnižšou volebnou účasťou, a to hneď po Trnavskom samosprávnom kraji (viď Tabuľka č. 3). Voliči svoju dôveru **J. Baškovi** vyjadrili už druhýkrát, a teda môže pokračovať v napĺňaní svojich cieľov na území Trenčianskeho samosprávneho kraja, ktoré boli začaté už počas jeho prvého funkčného obdobia 2013 – 2017.

4. V Nitrianskom samosprávnom kraji bol **M. Belica** do funkcie predsedu samosprávneho kraja zvolený už piatykrát – zvolený bol v rokoch 2001, 2005, 2009, 2013 a 2017. Vo funkcii predsedu samosprávneho kraja je najdlhšie. Vo

⁶⁵ J. Drobu podporilo zoskupenie pravicových politických strán SaS, OĽaNO, SMK-MKP, NOVA, OKS, ZZ, DÚ.

⁶⁶ J. Bašku podporili politické strany SMER-SD, SNS, MOST-HÍD, SZ.

voľbách bol podporovaný vládnymi stranami SMER-SD, SNS a MOST-HÍD (viď Tabuľka č. 3). Vo svojich rozhodnutiach vždy staval na skúsenostiach z praxe, ktoré ako on sám hovorí: „Ak sa interpretujú správne, prinášajú aj výsledky.“ (M. Belica) V porovnaní s ostatnými novozvolenými predsedami má veľkú výhodu v tom, že môže pokračovať v napĺňaní cieľov svojej práce a v rozpracovaných projektoch na území Nitrianskeho samosprávneho kraja.

5. Najväčší počet hlasov získal **J. Lunter**, ktorý v porovnaní s ostatnými kandidátmi získal najviac hlasov – 99 169 hlasov, čo v percentuálnom vyjadrení predstavuje 48,53 % (viď Tabuľka č. 4). **J. Lunter** vyhral voľby, ale nie ako politik. Voliči ho nevolili pre jeho skúsenosti v politike, ale preto, lebo bol jediným silným protikandidátom, ktorý mal šancu poraziť **M. Kotlebu**, ktorého si voliči neželali. Víťazstvo je veľké, ale je otáznne, či sa bude vedieť **J. Lunter** správať politicky. Jedna vec je riadiť firmu, druhá vec je riadiť úrad a ešte si k tomu udržať aj pozornosť voličov.

V rámci predvolebnej kampane v prospech **J. Luntera** odstúpili jeho dvaja najsilnejší protikandidáti – **M. Klus**⁶⁷ a **S. Mičev**⁶⁸, a teda zásluhu na porážke **M. Kotlebu** majú všetky demokratické sily, tak vládne ako aj opozičné. Voliči v Banskobystrickom samosprávnom kraji vyslovili svoje jednoznačné *NIE* posilňovaniu extrémistických politických síl. Banskobystrický samosprávny kraj je dôkazom toho, že na samosprávnej úrovni neplatí delenie politického spektra na koalíciu a opozíciu. Keď ide o spoločný cieľ a je to pre región, všetci držia spolu.

6. Prvýkrát v histórii existencie Žilinského samosprávneho kraja od roku 2001, ale aj samosprávnych krajov vo všeobecnosti, víťazom volieb na predsedu samosprávneho kraja sa stala žena. **E. Jurinová** bola silným politickým protikandidátom **J. Blanára**, a podporilo ju zoskupenie pravicových politických strán OĽaNO, SaS, KDĽ, OKS, NOVA. **E. Jurinová** vo voľbách porazila silného kandidáta vládnej strany SMER-SD s rozdielom 26 103 voličských hlasov (viď Tabuľka č. 3). Svojím rozhodnutím dali voliči najavo, že sú z politiky, ktorá bola v kraji 12 rokov presadzovaná, už unavení a rovnako chcú zmenu ako voliči v Prešovskom, Košickom, Trnavskom a v Bratislavskom samosprávnom kraji. Ako uviedol **J. Blanár**: „*Za obdobie môjho pôsobenia sa*

⁶⁷ M. Klus na pozíciu predsedu Banskobystrického samosprávneho kraja kandidoval s podporou strán SaS, OĽaNO, NOVA, KDĽ, OKS.

⁶⁸ S. Mičev na pozíciu predsedu Banskobystrického samosprávneho kraja kandidoval ako nezávislý kandidát.

podarilo postaviť množstvo kilometrov diaľnic na území kraja, no za jednu z príčin prehry považujem nedostavanú diaľničnú sieť najmä na Liptove a na Kysuciach.“ (Blanár, 2017, s. 11)

7. V Prešovskom samosprávnom kraji sa víťazovi, **M. Majerskému**, vyplatala kontaktná kampaň na sídliskách a na námestiach. Veľkú časť voličov Prešovského samosprávneho kraja oslovil svojou kampaňou v duchu – *Cesta, Práca, Rodina* – čoho dôkazom je aj počet získaných 72 366 voličských hlasov⁶⁹ (viď Tabuľka č. 4). **M. Majerský** vo voľbách, s rozdielom 17 452 voličských hlasov, porazil silného kandidáta strany SMER-SD **P. Chudíka**, ktorý pozíciu predsedu opakovane zastával už štyri funkčné obdobia – 16 rokov. Aj v Prešovskom samosprávnom kraji dali občania svojím rozhodnutím najavo, že sú z politiky, ktorá bola dlhé roky v kraji presadzovaná, unavení a rovnako chcú zmenu ako voliči v Žilinskom, Košickom, Trnavskom a v Bratislavskom samosprávnom kraji.

Vo víťazstve **M. Majerského** vidí strana KDH svoje oživenie a nádej pre návrat do veľkej politiky. Preferencie strany KDH podľa prieskumných agentúr stúpajú a je veľký predpoklad, že pri takto nastavenom trende sa KDH v parlamentných voľbách 2020 do Národnej rady Slovenskej republiky dostane.

8. Najtesnejším víťazstvom bolo víťazstvo **R. Trnku**. Víťaz volieb v Košickom samosprávnom kraji bol silným politickým protikandidátom **R. Rašiho** a podporilo ho zoskupenie pravicových politických strán OĽaNO, SaS, KDH, NOVA, ŠANCA. **R. Trnku** delil od protikandidáta **R. Rašiho** len minimálny rozdiel v počte 875 hlasov (t. j. 0,56 %; viď Tabuľka č. 3). **R. Raši** v čase svojej kandidatúry na pozíciu predsedu Košického samosprávneho kraja bol súčasne aj primátorom mesta Košice. Voličom zrejme dostatočne nevysvetlil svoje rozhodnutie kandidovať, nerozumeli mu, a preto získaný počet hlasov môže byť i dôsledkom jeho konania. Na lokálnej úrovni sa v meste Košice v poslednom období riešilo veľa problémov, a to sa zrejme podpísalo aj na počte získaných hlasov v neprospech **R. Rašiho**. Voliči sa rozhodli pre zmenu, a práve **R. Trnka** vďaka svojej angažovanosti v problémových oblastiach získal dôveru od občanov. V rámci svojej kampane navštívil všetky mestá a obce Košického samosprávneho kraja, snažil sa dostať bližšie k ľuďom a ich problémom. Vystupoval v mnohých diskusiách a zdá sa, že práve to bola jeho cesta k úspechu. V rokoch 2013 – 2017 zastával aj funkciu poslanca Košického samosprávneho kraja, čo mu zrejme dopomohlo k víťazstvu.

⁶⁹ M. Majerského podporilo zoskupenie pravicových politických strán KDH, SaS, OĽaNO, NOVA.

R. Trnku a **M. Majerského** spája špecifikum predvolebnej kampane – obaja si dali za cieľ navštíviť všetky obce a mestá, čo im zrejme prinieslo úspech.⁷⁰ V rámci svojej kampane sa snažili dostať čo najbližšie k ľuďom, aby lepšie porozumeli ich problémom a požiadavkám, a mohli im tak ponúknuť a predstaviť svoje zábery, plány a vízie pre riešenie každodenných problémov. V roku 2013 podobným spôsobom predvolebnú kampaň viedol aj **M. Kotleba**, ktorý svojich voličov presvedčil svojím programom, a v regionálnych voľbách 2013 bol zvolený za predsedu Banskobystrického samosprávneho kraja na funkčné obdobie 2013 – 2017.

Záver

Voliči svojou účasťou vo voľbách do orgánov samosprávnych krajov, ktoré sa v podmienkach Slovenskej republiky konali v novembri 2017 už piatykrát, dali jednoznačne najavo, že ako občania Slovenskej republiky uznávajú demokratické princípy a hodnoty modernej európskej demokratickej spoločnosti. Voliči nielen v Banskobystrickom samosprávnom kraji vyslovili svoje jednoznačné *NIE* posilňovaniu extrémistických politických síl. I naďalej je však nevyhnutné presadzovať a zdôrazňovať demokratické princípy a hodnoty modernej demokratickej spoločnosti, aby extrémistické politické sily nemali priestor na svoje šírenie.

Medzi predsedami a poslancami zastupiteľstiev samosprávnych krajov, ktorí boli zvolení v regionálnych voľbách 2017, a ktorí sú nositeľmi názorov a postojov naprieč celým politickým spektrom, bude v nadchádzajúcom funkčnom päťročnom období 2017 – 2022 pri presadzovaní návrhov a prijímaní rozhodnutí najdôležitejšia spolupráca. Len od zvolených funkcionárov závisí, akým smerom sa bude samosprávny kraj uberať – ako bude hospodáriť s finančnými prostriedkami a majetkom; ako bude otvorený, transparentný voči občanom; ako sa bude rozvíjať; akú kvalitu budú mať školy, napr. aké bude ich technické vybavenie, možnosti duálneho vzdelávania a následné uplatnenie absolventov v praxi; aké kvalitné služby a za akú cenu ich budú sociálne zariadenia poskytovať svojim klientom, aké dlhé budú čakacie lehoty; aké kvalitné a bezpečné budú cesty, na akej úrovni bude doprava; koľko investorov príde na územie samosprávneho kraja a koľko pracovných miest budú schopní vytvoriť

⁷⁰ Rovnakým spôsobom viedol svoju predvolebnú kampaň aj I. Kašper, ktorý navštívil všetkých 516 obcí a miest Banskobystrického samosprávneho kraja. Vo voľbách na pozíciu predsedu BBSK sa umiestnil v poradí na treťom mieste a získal 21 741 hlasov (viď Tabuľka č. 3).

a ponúknuť; aké aktivity samosprávny kraj ponúkne a vytvorí na ochranu životného prostredia; koľko turistov navštívi samosprávny kraj; na akej úrovni bude kultúra, šport, múzeá, galérie a pod. Dôležité bude predovšetkým hľadať prieniky a zhodu v komunikácii, pretože problémy je nutné riešiť a to bez ohľadu na politickú príslušnosť. Určite sa nemožno brániť takej spolupráci, ktorá prináša výsledky. Dôležité je rozhodnúť sa. Politika je o riešeníach a následnej dohode, preto bude dôležitá aj komunikácia samosprávnych krajov so starostami a primátormi, ktorí sú neoddeliteľnou súčasťou regiónov, aby tak samospráva dávala občanom potrebnú logiku a zmysel.

Voľby do orgánov samosprávnych krajov opäť otvorili mnohé nezodpovedané otázky, vynorilo sa množstvo problémov a výziev, ktorým je potrebné venovať náležitú pozornosť, a to všetko v záujme zlepšenia a skvalitnenia života ľudí v jednotlivých regiónoch Slovenska.

Regionálne voľby 2017 sa vyznačujú najvyššou volebnou účasťou za obdobie doterajšej existencie samosprávnych krajov od roku 2001. Volebná účasť na úrovni 29,95 % síce nie je príliš vysoká, ale vzhľadom na výsledky predchádzajúcich regionálnych volieb ju možno označiť za veľké prekvapenie. Možno konštatovať, že vysoká volebná účasť je odpoveďou na legislatívne zmeny, ktoré boli v podmienkach Slovenskej republiky vykonané v roku 2014.

Voľby do orgánov samosprávnych krajov, konané v novembri 2017, boli prvýkrát v histórii ich existencie jednokolové. Oprávnení voliči volili predsedov samosprávnych krajov spolu s poslancami zastupiteľstiev samosprávnych krajov na obdobie piatich rokov, t. j. na funkčné obdobie 2017 – 2022, v jednom kole. Pri presadzovaní návrhov legislatívnych zmien sa vychádzalo hlavne zo skúseností predchádzajúcich volieb, kedy boli voliči skôr aktívnejší v prvom kole, v ktorom volili predsedov samosprávnych krajov a poslancov do zastupiteľstiev samosprávnych krajov, ako v druhom kole volieb, kedy bola účasť voličov vždy nízka.

Legislatívne zmeny boli v roku 2014 zavedené aj za účelom zjednotenia termínu konania volieb do samosprávnych orgánov miest a obcí, a volieb do orgánov samosprávnych krajov. Regionálne voľby 2017 boli poslednýkrát samostatné, kedy mohli občania Slovenskej republiky zvoliť iba orgány do samosprávnych krajov, vyšších územných celkov. V roku 2022 budú voliči v jeden deň voliť orgány samosprávnych krajov – t. j. predsedov samosprávnych krajov a poslancov zastupiteľstiev samosprávnych krajov, a súčasne aj samosprávne orgány miest a obcí – t. j. starostov obcí a poslancov obecných zastupiteľstiev, primátorov miest a poslancov mestských

zastupiteľstiev. Pre voliča to bude veľká zmena, nakoľko v jeden deň a na rovnakom mieste bude voliť predstaviteľov komunálnej i regionálnej samosprávy. Na jednej strane to voličovi z administratívneho hľadiska ušetrí čas, no na druhej strane to bude pre voličov aj väčšia zodpovednosť, pretože sa bude od nich očakávať zvýšenie pozornosti pri výbere vhodných kandidátov, ktorí by boli schopní a kompetentní pre konkrétnu samosprávnu úroveň.

Volič bude musieť venovať voľbám, či už samotným voľbám, predvolebnej kampani, ale aj samotnému výberu vhodných kandidátov oveľa väčší priestor ako bolo tomu doteraz. Je možné očakávať aj to, že volič bude dezorientovaný a v tak zložitom volebnom procese bude mať nejasnosti o spôsobe voľby alebo aj o samotnom výbere vhodných kandidátov, a nebude sa vedieť rozhodnúť. Môže sa však stať aj to, že vzhľadom na uvedené skutočnosti sa očakávaná z vyššej volebnej účasti i napriek všetkým snahám a dobrým úmyslom nepodari naplniť – to ale ukážu až samotné voľby, ktoré sa v roku 2022 uskutočnia do samosprávnych orgánov miest a obcí, a súčasne aj do orgánov samosprávnych krajov. Preto je veľmi dôležité, aby sa občania vzdelávali, aby prostredníctvom edukácie a rôznych foriem osvety a vysvetľovania porozumeli významu existencie samosprávnych krajov, vyšších územných celkov, ktoré z titulu svojich kompetencií zabezpečujú služby pre svojich občanov v rôznych dôležitých oblastiach života, pretože to nie sú len kompetencie, ale za nimi sa skrývajú rôznorodé životné situácie a príbehy ľudí. Keď budú občania samospráve rozumieť, a budú rozumieť i rozsahu a významu jej kompetencií, potom možno očakávať aj zvýšenú voličskú účasť vo voľbách do samosprávnych orgánov. Z uvedeného jednoznačne vyplýva potreba vzdelávania na strane občanov, aby mali prehľad, aby verejným záležitostiam rozumeli, na základe čoho sa budú môcť správne rozhodnúť, čím podporia a hlavne zdôraznia svoju vlastnú účasť v rozhodovacích procesoch.

Fenoménom volieb do orgánov samosprávnych krajov 2017 bol nepochybne nárast počtu nezávislých kandidátov. Zastúpenie poslancov za tradičné politické strany sa v zastupiteľstvách samosprávnych krajov po voľbách 2017 vzhľadom na nárast počtu nezávislých kandidátov znížilo, aj keď celkový počet poslancov sa oproti roku 2013 zvýšil. Je tu však isté riziko, pretože mnohí z nezávislých kandidátov boli pôvodne stranicky angažovaní, prišli z iných politických strán, a teda ich nezávislosť zostáva skôr otázna ako jednoznačná. Nezávislí kandidáti sú nečitateľní, čo do istej miery môže vytvárať neistotu z toho, či pri výkone volenej funkcie dokážu svoju nezávislosť zachovať po dobu celého päťročného funkčného obdobia.

Výsledky volieb do orgánov samosprávnych krajov možno vnímať aj ako určité tendencie ďalšieho smerovania politických subjektov, najmä však vládnych politických strán. Výsledky volieb sú silným signálom nielen pre stranu SMER-SD, ale aj pre strany SNS a MOST-HÍD, ako aj ďalšie politické strany. Ak majú strany záujem zotrvať vo vysokej politike, je najvyšší čas na sebareflexiu, analýzu a zmenu štýlu a formy politiky, pretože je zrejmé, že do budúcich parlamentných volieb⁷¹, ktoré sa budú konať v roku 2020, vzniknú nové politické subjekty. Také politické subjekty, ktoré voličovi predložia konkrétnejšie programy a ponúknu zodpovednejší výber kandidátov na konkrétne funkcie, čiže vyťažia maximum z aktuálne roztriešteného politického spektra a budú alternatívou pre unaveného voliča.

Z výsledkov regionálnych volieb vyplýva, že štandardné politické strany strácajú podporu a sú na ústupe. Podobne aj z výsledkov parlamentných volieb, ktoré sa v poslednom období konali v európskych krajinách (napr. v Nemecku, vo Francúzsku, v Českej republike) je zrejmé, že štandardné politické strany strácajú na sile a do popredia sa dostávajú nové alternatívy, nové politické sily, nové protestné hnutia alebo extrémistické politické strany či už naľavo alebo napravo orientované. Prijaté legislatívne zmeny, ktoré presadili vládne strany SMER-SD a MOST-HÍD, paradoxne nahrali opozičným pravicovým stranám OĽaNO, SaS, ktoré si svoju pozíciu na regionálnej úrovni posilnili v rámci vytvorených pravicových koalícií. Vo voľbách do orgánov samosprávnych krajov úspech prekvapivo zaznamenali aj mimoparlamentné politické strany KDĽ, SMK-MKP, ktoré i napriek tomu, že nemajú svoje zastúpenie v Národnej rade Slovenskej republiky, sú silné vo svojich regionálnych štruktúrach a počtom zvolených poslancov do zastupiteľstiev samosprávnych krajov zastávajú druhú a tretiu priečku v počte získaných poslaneckých mandátov.

Regionálne voľby 2017 opäť potvrdili, že zastúpenie žien vo volených a výkonných orgánoch v podmienkach Slovenskej republiky je stále veľmi nízke. Počet žien, zastúpených v zastupiteľstvách samosprávnych krajov na regionálnej úrovni, sa v porovnaní s rokom 2013 znížil a to i napriek tomu, že v regionálnych voľbách 2017 voliči zvolili o 8 poslancov viac. Avšak, prvykrát v histórii existencie samosprávnych krajov od roku 2001 sa víťazom volieb na

⁷¹ Parlamentným voľbám do NR SR budú ešte predchádzať voľby do samosprávnych orgánov miest a obcí, ktoré sa uskutočnia v novembri 2018, voľby prezidenta SR a voľby do Európskeho parlamentu, ktoré sa budú konať v roku 2019. Výsledky volieb na rôznych úrovniach tak môžu ovplyvniť budúce usporiadanie politických síl v spoločnosti.

pozíciu predsedu Žilinského samosprávneho kraja stala žena. Na základe uvedených skutočností možno konštatovať, že záujem žien o politické angažovanie sa v spoločnosti síce prevláda, ale nie je dostatočne výrazné a pochopené. Možno sa teda domnievať, akoby ženy nemali záujem, v politických stranách nie sú dostatočne aktívne a keď áno, skôr sa angažujú v liberálne orientovaných stranách ako radové členky a smerom k vyšším funkciám sa ich podiel redukuje. V konečnom dôsledku, i samotní voliči namiesto podpory rodovej vyrovnanosti prispievajú k prehlbovaniu akejsi rodovej priepasti, pretože vo výbere uprednostňujú skôr mužských reprezentantov politických strán, čo ženy od angažovania sa v politike zrejme odrádza.

Samosprávne kraje vstúpili v roku 2017 v poradí už do piateho funkčného obdobia, ktoré je veľkou zodpovednosťou voči občanom, ktorí im zverili svoju dôveru v spravodlivé a efektívne rozhodovanie o cestnej infraštruktúre, o regionálnej doprave a regionálnom rozvoji, ako aj rozhodovanie v sociálnej oblasti, v zdravotníctve, v školstve či v kultúre. Samosprávne kraje prešli od svojho vzniku v roku 2001 zložitým vývojom. Už šesťnásť rokov si plnia svoje funkcie minimálne v tom, že plnia svoje originálne a delegované kompetencie. V rámci fiškálnej decentralizácie, samosprávne kraje získali väčší objem finančných prostriedkov, vďaka ktorým sú schopné zabezpečiť svoje úlohy a služby pre občanov, žijúcich na ich území. Avšak, v oblasti financovania kompetencií to samosprávne kraje nemali vždy jednoduché. Problémy s financovaním kompetencií sú rovnaké pre všetky samosprávne kraje, či už je to v oblasti dopravy, školstva, zdravotníctva, sociálnej starostlivosti, ako aj v ďalších oblastiach.

Otázka významu existencie samosprávnych krajov, ako aj otázka vhodnosti a správnosti členenia regionálnej samosprávy v spoločnosti rezonujú takmer už od ich samotného vzniku, t. j. od roku 2001. Doteraz však ani jedna politická reprezentácia nedokázala v tejto oblasti prijať také opatrenia, ktoré by zmenili usporiadanie na regionálnej úrovni. Ak sa má v spoločnosti rozvinúť kvalitná diskusia o vhodnom usporiadaní regionálnej úrovne územnej samosprávy, tak potom za účasti všetkých zainteresovaných aktérov: predstaviteľov Vlády Slovenskej republiky; zástupcov samosprávnych krajov; zástupcov miest a obcí, ktoré sídlia na území samosprávnych krajov; predstaviteľov akademickej obce; politológov, ekonómov, sociológov, ako aj ďalších výskumníkov a odborníkov. Dosiahnutie všeobecného veľkého konsenzu musí byť v záujme všetkých zúčastnených strán, avšak bez uprednostňovania politických záujmov a cieľov. Ak bude predložená spoločenská objednávka na zmenu usporiadania

regionálnej samosprávnej úrovne, je nutné vypracovať komplexnú analýzu každého samosprávneho kraja s prihliadnutím na jeho potenciál, slabé a silné stránky. Rozhodujúcim ukazovateľom optimálneho modelu by malo byť i poznanie, prečo je aktuálny model usporiadania regionálnej samosprávy nevyhovujúci a v čom by bol navrhovaný model lepší.

Je však na mieste si uvedomiť, že legislatívny proces zmeny usporiadania regionálnej úrovne územnej samosprávy je veľmi zložitý a zdĺhavý proces. Jeho realizácia môže trvať niekoľko rokov a môže byť spojená s množstvom nepredvídateľných prekážok. Skôr je potrebné začať uvažovať komplexne o celom území naprieč celým Slovenskom. Model usporiadania územnej samosprávy bol nastavený v zákone NR SR č. 302/2001 Z. z. ešte v roku 2001 a odvtedy v podmienkach územnej samosprávy nedošlo k žiadnym zásadným zmenám.

Je nevyhnutné zhodnotiť a kvalitatívne vyjasniť aj samotné kompetencie samosprávnych krajov, prípadne im udeliť vyššie právomoci a s tým spojené i zodpovedajúce finančné zabezpečenie. Ku kompetenčnej a politickej decentralizácii v podmienkach Slovenskej republiky došlo v zmysle zákona NR SR č. 416/2001 Z. z., v zmysle ktorého boli na jednotky územnej samosprávy presunuté kompetencie z centrálnej úrovne štátu. Decentralizácia posilnila samostatnosť a zodpovednosť samosprávnych jednotiek pri rozhodovaní o použití verejných zdrojov na poskytovanie služieb občanom. Fiškálna decentralizácia, ktorá sa týka financovania originálnych samosprávnych kompetencií (obce, mestá, samosprávne kraje), bola legislatívne upravená až neskôr, konkrétne v roku 2004, pričom zákony boli účinné až od roku 2005. Od fiškálnej decentralizácie teda už ubehlo trinásť rokov a možno by stálo za zamyslenie, či ukazovatele, ktoré boli v roku 2004 nastavené na prerozdelenie podielových daní, nie sú už dávno prekonané. Bolo by žiaduce preskúmať, najmä pri zohľadnení socio-demografických a geografických podmienok, či ukazovatele zodpovedajú aj dnešným požiadavkám. Život v spoločnosti sa vyvíja, prispôsobuje sa novým požiadavkám, a teda priority a životné potreby občanov sa prirodzene menia – minimálne vo zvýšenom dopyte po sociálnych službách, v náraste starnúceho obyvateľstva, v nízkom počte mladých ľudí vo veku 15 až 18 rokov, vo zvýšenej nákladovosti verejnej autobusovej dopravy a pod. Súčasný stav si jednoducho vyžaduje, aby sa vzorec prehodnotil, a aby rešpektoval požiadavky celej spoločnosti.

Vo verejnej správe nesie každý subjekt určitý diel zodpovednosti za výkon verejných vecí. Preto je potrebné prehodnotiť celý systém fungovania verejnej

správy, zvážiť model územného usporiadania – koľko jednotiek a akého typu a v neposlednom rade zvážiť, ktoré kompetencie majú mať obce, mestá a samosprávne kraje, či sú primerané alebo je ich potrebné zmeniť.

Literatúra:

- ADAMCOVÁ, M. 2011. Aktuálne prístupy ku štúdiu verejnej správy na Slovensku. In *Cezhraničná spolupráca štátov V4. Sládkovičovo: FVPaVS VŠS, 2011. ISBN 978-80-89267-69-9. s. 188 – 204.*
- BAŠKA, J. 2017. In Post predsedu Trenčianskeho samosprávneho kraja obháji Jaroslav Baška. *Týždenník miest a obcí: Obecné noviny* č. 45 – 46, s. 3.
- BELICA, M. 2017. In Belica: Župan nemôže robiť viac funkcií. *Denník PRAVDA*, 6. 11. 2017, s. 9.
- BELICA, M. 2017a. In Predsedom Nitrianskeho samosprávneho kraja zostáva Milan Belica. *Týždenník miest a obcí: Obecné noviny* č. 45 – 46, s. 2.
- BERÉNYI, J. 2017. In *Téma dňa – Víťazné strany volieb*. Diskusná relácia TA3, 6. 11. 2017.
- BLANÁR, J. 2017. In Blanár za svoj neúspech viní cesty. *Denník SME*, 6. 11. 2017, s. 11.
- HAULÍK, P. 2017. In STUPŇAN, I. 2017. Haulík: Smer pri kandidátoch na županov improvizoval. In *Denník PRAVDA*, 6. 11. 2017, s. 6.
- HAULÍK, P. 2017a. In STUPŇAN, I. 2017. Kampaň bez prieskumov zahmlieva pohyb v župách. In *Denník PRAVDA*, 26. 10. 2017, s. 2.
- HLINA, A. 2017. In *Téma dňa – Víťazné strany volieb*. Diskusná relácia TA3, 6. 11. 2017.
- HORSKÝ, M. 2013. In STUPŇAN, I. 2013. Sedem krajov drží SMER. In *Denník PRAVDA*, 11. 11. 2013, s. 2.
- HRONEC, Š. – GOGORA, I. 2013. Plánovanie verejných služieb v kontexte sociálno-ekonomického rozvoja. In *Determinanty sociálneho rozvoja: Sociálna ekonomika ako priestor podpory európskeho občianstva*: XI. ročník medzinárodnej vedeckej konferencie, 23. – 24. máj 2013, zborník vedeckých štúdií [CD-ROM]. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, EF, IEV 2013. ISBN 978-80-557-0600-9. s. 1 – 10.
- HUTKO, D. 2017. Kde sa mýlili prieskumy. Dostupné na internete: <https://spravy.pravda.sk/volby-do-vuc-2017/clanok/447163-kde-sa-mylili-prieskumy/>
- JURINOVÁ, E. 2017. In Nások ma prekvapil. *Denník SME*, 6. 11. 2017, s. 11.

- KLUS, M. 2008. *Aktéri verejnej politiky. Štrukturalizácia, Voľba*. Banská Bystrica: FPVaMV UMB, 2008. 145 s. ISBN 978-80-8083-548-4.
- KOPER, J. 2003. *Mechanizmy vzniku moderného politického systému*. Zvolen: Bratia Sabovci, s. r. o., 2003. 145 s. ISBN 80-89029-67-1.
- KOVÁČIK, B. 2009. Sloboda, demokracia a participácia v kontexte moderných teoretických prístupov novej ľavice a novej pravice. In *Politické vedy*, roč. XII, č. 3/2009. ISSN 1335-2741. s. 145 – 153.
- KOVÁČOVÁ, E. 2014. *Teória a prax verejnej správy v podmienkach Slovenskej republiky*. Banská Bystrica: BELIANUM, FPVaMV UMB 2014. 236 s. ISBN 978-80-557-0735-8.
- KOVÁČOVÁ, E. 2015. Miestna samospráva ako dôležitý podsystem verejnej správy v podmienkach Slovenskej republiky. In AUSPICIA. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálnych štúdií, 2015. Roč. 12, č. 3-4/2015. ISSN 1214-4967. s. 55 – 75.
- KOVÁČOVÁ, E. 2017. In *Zaostrené - O čom rozhodujeme v župných voľbách?* Diskusná relácia rádia LUMEN, 30. 10. 2017. Dostupné na internete: <http://www.lumen.sk/archiv.html?page=2#archiv>
- KRÁLIK, J. 2013. Nerovnosti vo financovaní rozvoja regiónov – VÚC. In *Hradecké ekonomické dny 2013. Ekonomický rozvoj a management regiónů*. Díl I. Hradec Králové: Gaudeamus, 2013. ISBN 978-80-7435-249-2. s. 339 – 344.
- KRNO, S. 2017. Nastáva koniec dominancie tradičných politických strán? In *Politické vedy*. Roč. 20, č. 1, 2017. ISSN 1335–2741, s. 34 – 46. <http://www.politickevedy.fpvvmv.umb.sk/archiv-vydani/2017/1-2017/svetozar-krno.html>
- KULAŠIK, P. 2002. *Úvod do politológie*. Banská Bystrica: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov UMB, 2002. 140 s. ISBN 80-8055-737-3.
- LIPTÁKOVÁ, K. 2015. Ľudské zdroje vo verejnej správe. In *Verejná správa a regionálny rozvoj*. Ekonómia a manažment. Bratislava: Vysoká škola ekonómie a manažmentu verejnej správy. Vol. 11, No. 1, jún 2015, ročník XI. ISSN 1337-2955. s. 60 – 67. Dostupné na internete: <https://www.vsemvs.sk/VedaAVyskum/VedeckyCasopis>
- LUNTER, J. 2017. In Lunter: Najprv poriadne vyvetrám. *Denník PRAVDA*, 6. 11. 2017, s. 8.
- MAĎARIČ, M. 2017. In Bystrica vyhnila fašistu. *Denník PRAVDA*, 6. 11. 2017, s. 1 – 3.

- MAJERSKÝ, M. 2017. In V Prešovskom samosprávnom kraji zvíťazil Milan Majerský. *Týždenník miest a obcí: Obecné noviny* č. 45 – 46, s. 4.
- ONDRIA, P. 2008. Príčiny rozhodovania voličov v dvojstranických a multistranických politických systémoch. In *Politické vedy*, roč. XI, č. 1-2/2008. ISSN 1335-2741. s. 57 – 75.
- Počet a podiel poslancov zvolených do zastupiteľstiev podľa politických strán a nezávislí kandidáti, ŠÚ SR, 2013. Dostupné na internete: http://volby.statistics.sk/osk/osk2013/VUC/Tabulka3_sk.html
- Počet a podiel poslancov zvolených do zastupiteľstiev podľa politických subjektov, ŠÚ SR, 2013. Dostupné na internete: <http://volby.statistics.sk/osk/osk2017/sk/data03.html>
- RYBÁR, M. 2016. In Zásadná zmena župných volieb. Fico Bystricu obetuje, hovorí politológ. Dostupné na internete: <https://plus7dni.pluska.sk/Domov/Zasadna-zmena-zupnych-volieb.-Fico-Bystricu-obetuje-hovori-politolog>
- SARTORI, G. 1993. *Teória demokracie*. Bratislava: ARCHA, 1993. 512 s. ISBN 80-7115-049-5.
- SaS nepodporuje návrh v jednokolových voľbách županov, 2. 11. 2016. Dostupné na internete: <https://domov.sme.sk/c/20373591/sas-je-proti-jednokolovej-volbe-predsedom-vuc.html>
- SCRUTON, R. 1999. *Slovník politického myšlení*. Brno: ATLANTIS, 1999. 187 s. ISBN 80-7108-184-1.
- STUPŇAN, I. 2017. Kampaň bez prieskumov zahmlieva pohyb v župách. In *Denník PRAVDA*, 26. 10. 2017, s. 1 – 2.
- Súhrnné výsledky hlasovania, ŠÚ SR, 2017. Dostupné na internete: <http://volby.statistics.sk/osk/osk2017/sk/data01.html>
- Téma dňa – *Budúcnosť VÚC*. Diskusná relácia TA3, 14. 11. 2017. Dostupné na internete: <https://www.ta3.com/clanok/1116390/vianoce-bez-vajcok-buducnost-vuc.html>
- Téma dňa – *Dozvuky volieb do VÚC*. Diskusná relácia TA3, 6. 11. 2017. Dostupné na internete: <https://www.ta3.com/clanok/1115899/dozvuky-volieb-do-vuc.html>
- TÓTH, R. 1998. *Koncepcia politického systému*. Bratislava: Úrad pre stratégiu rozvoja spoločnosti, vedy a techniky Slovenskej republiky, 1998, 143 s. ISBN 80-968077-0-6.
- TRNKA, R. 2017. In Trnka: Mnohí nemajú na úrade čo hľadať. *Denník SME*, 6. 11. 2017, s. 13.

- Údaje o hospodárení VÚC za rok 2016 a výsledné skóre finančného zdravia, 2017. Dostupné na internete: <http://www.ineko.sk/clanky/vsetky-zupy-si-zlepsili-financne-zdravie-najviac-trencianska>
- Ústava Slovenskej republiky. Dostupné na internete: <https://www.slovlex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1992/460/20170601>
- V politike – Krajské voľby a (ne)záujem voliča. Diskusná relácia TA3, 29. 10. 2017. Dostupné na internete: <https://www.ta3.com/clanok/1115359/kriminalitaromov-a-jej-riesenia-problemy-s-elektronickym-podpisom-krajske-volby-a-ne-zaujem-volic-a-horiace-katalansko.html>
- VISKUPIČ, J. 2017. In Novým predsedom Trnavského samosprávneho kraja je Jozef Viskupič. *Týždenník miest a obcí: Obecné noviny* č. 45 – 46, s. 3.
- Voľby do orgánov samosprávnych krajov 2017 – Všeobecné informácie, ŠÚ SR, 2017. Dostupné na internete: <http://volby.statistics.sk/osk/osk2017/sk/index.html>
- Voľby do zastupiteľstiev samosprávnych krajov, ŠÚ SR, 2017. Dostupné na internete: <http://volby.statistics.sk/osk/osk2017/sk/data03.html>
- Voľby predsedov samosprávnych krajov, ŠÚ SR, 2017. Dostupné na internete: <http://volby.statistics.sk/osk/osk2017/sk/data02.html>
- Výsledky rebríčku transparentnosti žúp 2017, 2017. Dostupné na internete: <http://transparency.sk/sk/najtransparentnejsou-zupou-je-trencianska-bystricka-dalej-klesa/>
- Z prvej ruky – Voľby do VÚC. Diskusná relácia Rádio Slovensko, 6. 11. 2017. Dostupné na internete: <http://www.rtv.slovensko.sk/radio/archiv/1175/783746>
- Zákon NR SR č. 302/2001 Z. z. o samospráve vyšších územných celkov (zákon o samosprávnych krajoch) v znení neskorších predpisov
- Zákon NR SR č. 85/2005 Z. z. o politických stranách a politických hnutiach v znení neskorších predpisov
- Zákon NR SR č. 180/2014 Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- Zákon NR SR č. 181/2014 Z. z. o volebnej kampani a o zmene a doplnení zákona NR SR č. 85/2005 Z. z. o politických stranách a politických hnutiach v znení neskorších predpisov v znení zákona NR SR č. 69/2017 Z. z.
- Zaostrené – O čom rozhodujeme v župných voľbách? Diskusná relácia rádia LUMEN, 30. 10. 2017. Dostupné na internete: <http://www.lumen.sk/archiv.html?page=2#archiv>
- Zaostrené – Výsledky volieb do VÚC v komentároch a analýzach. Diskusná relácia rádia LUMEN, 6. 11. 2017. Dostupné na internete: <http://www.lumen.sk/archiv.html?page=1#archiv>